

FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU FAMILIE
APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ

LUPTA VIETII
GAZEL

*Copiii nu 'nțeleg ce vor:
A plânge-î cuminția lor.*

*Dar lucrul cel mai laș în lume
E un bărbat tânguitor,*

*Nimic nu-î mai de ris ca plânsul
In ochii unui luptător.*

*O luptă-î viața; deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor.*

*Pe seama cui? Ești un nemernic
Când n'ai un țel hotărîtor.*

*Tu ai pe-ai tăi! De n'ai pe nimeni,
Te lupți pe seama tuturor.*

*E tragedie 'nălțătoare,
Când biruiți luptaciî mor,*

*Dar sunt eroi de epopee
Când brațul li-e biruitor.*

*Comediant e cel ce plânge,
Și-î un ne-om, că-î desertor.*

*Orî care-ar fi sfîrșitul luptei,
Să stai luptând, căci ești dator.*

*Trăesc acei ce vreî să lupte;
Iar cei fricoși se plâng și mor.*

*De-î vezi murind, să-î lași să moară,
Căci moartea e menirea lor.*

GEORGE COȘBUC.

STRATURI IN POESIA NOASTRĂ POPORANĂ

DE
VIRGIL ONIȚIU
(SFÎRȘIT)

Cele mai multe din baladele noastre poporane nu sunt de natură mitică păgână ca «Soarele și luna», nici de natură religioasă ca «Colindul Arhanghelilor», ci de natură eroică. Eroul acestor balade e de obicei un bărbat distins, cu atribuțiuni de vitejie, energie, dor de luptă și dragoste de țară, — care se luptă parte contra dușmanilor țării și ai poporului, parte în contra ciocoilor. Aceste *balade eroice* le găsim prin colecțiunile de poezii poporane, indicate ca *balade haiducești*, ca și când ele ar forma un singur strat de poezie epică în literatura noastră poporană. La adevărul însă ele represintă două straturi, istoricește și esteticește deosebite unul de altul și numirea «haiducești» pentru *toate* e greșită.

Să analizăm câte-va balade:

Mihu Copilul*) trece prin codrul Herții noaptea, călare pe un murgușor mic

Mihu Copilaș,
Mândru Păunaș,
Păunaș de frunte,
Copilaș de munte.

Murgul în contra voii stăpânului lasă drumul și apucă colnicul. Mihu îl întrecă de ce lasă drumul? Murgul răspunde, că de teama celor 45 haiduci levinți, ce se ațin în acea parte și acum benchetuesc

La valea adâncă,
La muchie de stâncă,
La des pâlteniș,
Mărunt aluniș, —

căci ei au în frunte pe «Ianuș Ungurean, vechiul hoțoman», care stă gata să'l prade pe Mihu. Dar Mihu îi răspunde, să n'aibă nici o grijă, căci este cu Mihul! Și apoi

Ianuș e fălos,
Nu'i primejdios,
Gura lui e mare
Dar nu mușcă tare!

Ast-fel murgul apucă drept în partea unde era Ianuș cu haiducii săi. Acesta cum benchetuește de-o-dată aude prin pădure tropot de cal și glas de om, căci Mihu mergea cântând.

Ianuș tresare, își chiamă haiducii la arme, apoi îi trimite să vadă cine este:

De-a fi vr'un viteaz
Să nu 'mi-l stricați,
Ci să 'mi-l legați!
Ear vr'un fermecat
De muțeri stricat
O palmă să'i dați,
Drumul să'i lăsați.

Întimpinând haiducii, Mihu îi risipește și-și continuă calea. Ianuș își mai strigă o-dată «haraminii», ca să iea armele, dar Mihu le spune cine este și îi face pe toți să'l asculte, căci avea să le cânte «un mândru cântec, cântec de voinic». Și Mihu începu a ține cu dor:

Un cântec duios,
Atât de frumos,
Munții că răsuna,
Șoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzele șoptesc,
Stelele clipeșc
Și'n cale s'opresc!

Toți stau ca fermecați. Ianuș se îmblânțește și'l poțtește pe Mihu la masă, să benchetuiască împreună și apoi la urmă să se lupte. După masă ei se apucă la luptă. Mihu îl trânteste pe Ianuș și «capu îi răpune». Ungurii stau încremeniți de frică vedând aceasta, iar Mihu îi provoacă să vină unul câte unul să'i ridice armele, căci cine le va ridica, pe acela îl va face frate cu sine și'l va duce

Ca să vitejească,
Numele să'i crească!

Dar în zadar se opintesc, nici unul nu e în stare să ridice de la pământ grozavele arme. Atunci Mihu, ridicându-și armele numai cu degetu'i cel mic, ține:

Voi mișeilor,
Haraminilor!
Codrul 'mi-l lăsați,
Jugul apucați,
Că nu sunteți voi,
Nu sunteți ca noi,
Oamenii de mândrie,
Buni de vitejie,
Ci oamenii de gloată,
Buni de sapă lată!

Grăind așa, se duce cântând și se pierde prin frunzișul des al codrului.

Român Grue Grozovanul zace prins și ferecat în tabăra Tătarilor. Conduc în cortul hanului, Grue roagă

*) V. Alexandri. Poezii pop. 1866, pag. 62.

pe hanul săi dea voie a se spovedi și cumineca creștinește înainte de moarte. Hanul îl trimite cu o escortă de 50 de Tătari în frunte, cu Mirzacii de cei mai mari la o mânăstire din apropiere. Dar Grue, vedându-se acum în față numai cu atâți, apucă o bardă

Și'n Tătari se arunca
Ca un vânt inviforat
Intr'un lan de grâu curat.

Tătarii fug îngroziți, Grue merge drept în grajdurile hanului, își alege un cal pe plac și provoacă pe toți Tătarii să se iea după el și să-l ajungă, dacă pot. Se începe goana. În mijlocul drumului Grue fără veste se întoarce, se repede asupra Tătarilor, pe mulți îi taie, pe cei-lalți îi risipește, apoi se întoarce în Moldova, face mult bine și «ridică mânăstiri pentru timp de năvăliri».

Toma Alimoș *) «boier din țara de jos» tăbărește singur numai cu calul său sub niște ulmi, chiar «pe pământul Turcului».

De o-dată vine călare un hoțoman înalt și pletos, Mane, care-l înfruntă pe Toma pentru că-i călea moșiile și fenețele. Dar Toma Alimoș, cu conștiința superiorității sale strivitoare, drept răspuns îl îmbie din ploșca sa cu vin roșu. Iar Mane la moment potrivit îl taie pe furiș cu paloșul peste foale, de-i ies lui Toma mâțele, apoi se avântă pe cal și aleargă hoțeste. Toma mai are atâta putere să-și lege rana, să se repeadă pe cal, să ajungă pe Mane, și'n fuga calului să-l taie drept în două. Simțind apoi că-l părăsesc puterile, roagă pe murgul său să-l ducă la gropana cu cinci ulmi și-î dăce :

Eă când sufletul 'mî-oi da,
Când nu te-oi mai desmerda,
Din copită să-ți faci sapă,
Lângă ulmi să-mi faci o groapă
Și cu dinții să mă-apuci,
În tainiță să mă arunci.
Ulmi! că s'or clătina,
Frunța că s'a scutura,
Trupul că 'mî-a astupa!

Codreanul. — (Ibidem pag. 86). Codreanul este un voinic

Ce se plimbă prin ponoare
Prin potice fără soare
Cu sarică bocsănească
Și căciulă țurcănească,
Nime să nu'mi-l cunoască.

El caută un călușel potrivit. Nu-și găsește cal pe plac de cât la un mocan, ce trecea cu sare pe drum. Codreanul îi aține calea și îl întreabă de roib, dacă nu cum-va ar vrea să-l schimbe sau să-l vîndă. Mocanul îi răspunde, că nu-i calul nici de schimbare, nici de vîndare. Dar Codreanu îl roagă cu viclenie să-l lase să-l încerce măcar umbletul, că s'a îndrăgit foc de el.

Mocănașul se pleca,
Codreanașu 'ncăleca...
Trei rugini el îi trăgea,
Ast-fel roibul meu fugia,
Văile se limpeția.

*) Ibid. p. 72.

Mocanul îl strigă să se întoarcă, să-i dea măcar ceva parale pe cal, dar Codreanu îi spune să-și facă cruce și să dăcă, că l'a cinstit pe el, că de s'o întoarce îl măi și bate. — De aci Codreanu apucă la o stână și pe singurul cioban ce-a mai rămas îl silește să-i dea «un cărlănaș de la Ispas». El 'și-l leagă la ciochine și pleacă cu roibul la Șanta, la crișmăreasa; aci bea, să veselește și apoi merge «în rediul Breazului, locașul viteazului». Aci în codru își frige cărlanul și benchetuește singur. Dar potira arnăutească îl împresoară, Codreanul ucide mulți potirași, dar în fine, rănit de glonțul de argint al lui Leonte, este prins și potira îl duce legat înaintea lui Vodă. Domnul Ilieș în divan îl întreabă de faptele sale. El îi răspunde sincer, că creștinii n'a omorât, ci dacă aveau bani, le lua pe jumătate; dar pe Grecii îi ucidea tot-d'a-una fără cruțare. Boierul grec de lângă Vodă îl roagă pe acesta să-l taie pe Codreanul, ear Codreanul cere voie de la Vodă să se cuminece creștinește. Dus fiind la biserică, preotul îi desleagă mâna dreaptă, ca să 'și poată face cruce. Atunci Codreanu să desface de tot, își ia calul și printre gloanțele potirii sare teafăr cu calul său peste ziduri.

Roibul sare zid în loc
Scoate voinic din foc.
Codrul frunța-și îndesește
Pe voinic îl mistuește. —

Să analizăm puțin felul eroilor în cele 4 poezii cetile.

Nota comună a fiește-căruia dintre persoanele titulare, este curagiul, voinicia, fie-care e distins ca bărbat, ca putere în deosebii fizică. Cu un cuvânt, toți sunt *voinici* în înțelesul literar-poporan al cuvântului.

Mihu Copilul caută primejdia, se duce orbiș unde e luptă dreaptă, se bate cu un dușman puternic și-l birue. *Grue* bate în luptă fățișă cete întregi de Tătari.

Toma Alimoș face singur o escursiune pe pământ străin turcesc și petrece cu nepăsarea înăscută omului uriaș în puteri, — amenințarea lui Mane nu-l supără de loc, el drept răspuns îl îmbie cu un pahar de vin.

Codreanul benchetuește, habar neavînd de potira, care-l ocolise, rănit încă ucide la potirași și nu e prins decât când 'și-a pierdut toate puterile în urma rănilor. Apoi tonul rezolut, când vorbește cu Vodă!

Altă notă comună e, că toți poartă o luptă mare. *Mihu Copilul* se luptă și învinge pe Ianoș *Ungureanul*, căpitan de hoți. *Grue* scurtă țiile cetelor *tătărăști*. *Toma Alimoș* ucide pe hoțul de Mane și e cunoscut ca spaimă a *Turcilor*. *Codreanul* poartă luptă cu *Grecii*, cu potira întregă trimisă să-l prință.

Dar pe lângă aceste puține note comune, câtă deosebire între felul celor trei eroi primii și între cel din urmă.

Întăia și cea mai înaltă deosebire este, că Codreanul de fapt este un hoț sau haiduc, — ear *Mihu Copilul*, *Grue* și *Toma Alimoș* nu sunt hoți.

Mihu Copilul e un voinic doritor de luptă, care caută primejdia cu dinadinsul, toată ființa lui e plină de cea mai distinsă nobleță. Pe tovarășii pretinși voi-

„Vatra“

Ueste buna

Tip. „Gutenberg“, Bucuresci.

Ueste buna

nică ai lui Ianuș îi trimite cu un dispreț suveran la «jug» și la «sapă lată» căci nu s'omnă de mândrie, bun de vitejie, ci «oameni de gloată». După ce a învins în luptă dreaptă pe Ianuș, merge cântând mai departe, nu răpește, nu jefuește nimic.» E curat tipul cavalerului vecinic doritor de eroice aventuri, mândru, nobil, viteaz. El nu e om din poporul de rënd, e nobil nu numai ca psihic, e nobil ca poziție socială, Miha Copilul e din clasa boierilor români, care curăță cu spada țara de urgia hoșilor de codru.

Român Grue Grozavanul este iarăș un eroi, care se luptă pentru *patrie* în contra dușmanilor ei externi, a Tătarilor. Că nu e hoț de codru, haiduc, e evident. Nu e nici om din clasa poporului de rënd care e în stare «să ridice mânăstiri» drept mulțămărită că a scăpat de Tătari, un lucru, pe care numai Domni și boierii mari ai țării îl puteau face.

Toma Alimoș e indicat chiar în poezie ca fiind «boier din țara de jos;» așa dar e din clasa nobilimii și el, un cavaler viteaz, care colindă singur pe pământul dușman. Toată firea lui e eroică-patriotică. El nu e hoț, el se luptă în contra hoșului.

Cu totul alt tip este *Codreanul*. Lui dacă-i trebuie un cal pe plac, se pune în drumul mocanilor bogați și le răpește pe cel mai ales dintre cai. De-î flămând merge la stăna vîerului bogătaș și 'și ia tocmai «cârlănașul dela Ispas.» El e haiduc. De aceea stăpânirea îl urmărește. Prins fiind, el își face profesiunea de credință, din care ne cunoaștem omul: el e hoț nu din dragoste de sânge, ci din dorul de-a fi braț răsbunător și protector al poporului împilat de exploatarea străini, de Greci. Eată cum se mărturisește el înaintea lui Vodă:

«--Domnule Măria Ta
Jur pe Maica Precista,
Eă creștinî n'am omorit
Cât în țară-am voinicit
Vre-un creștin de îl întilniam
Averile-î împărțiam,
Cu două cai de 'l apucam,
Unu-î dam, unu-î luam,
Mâna în pungă de-î băgam
Jumătate-o deșertam.
Unde vedeam sêracul
Imî ascundeam băltagul,
Și-î dam bani de cheltuială
Și haine de primineală.
Ear unde zăriam Grecul
Mult imî ardea suftetul
Pân ce-î retezam capul!
In cap mâna că-î puneam
La pământ îl aduceam,
Căpățina 'l-o tăiam
Și la corbi o juruiam!»

Ca pozițiune socială, el nu e boier, el e din rëndul țărănimii asuprite «cu sarică boesănească și căciula țurcânească».

În cele patru balade cetite avem deci a face cu două tipuri de voinici cu totul deosebite. Miha Copilul, Grue și Toma Alimoș represintă un tip comun de *eroi-patrioți*, cari toți din clasa nobilimii poartă luptă contra

dușmanilor externi ai țării, — ear Codreanul este tipul *haiducului*, care eșit din rëndul poporului asuprit, poartă luptă în contra asupritorilor poporului, lupta miseriei contra averii. Primii sunt *ostașii țării*, Codreanul e *revoluționarul ei*.

Aici măi trebuie să relevăm un lucru. Poporul ca poet epic, în deosebă poporul român, nu ne presintă nici odată faptele eroilor săi predilecți cu acea obiectivitate rece, prin care să distinge epopea antică. Poporul român e din fire de un temperament eminentemente liric; centrul manifestațiunilor sale psihice, obiectul principal al produselor sale literare este el însuși, gândul și inima lui. De aceea poeziile epice ale poporului nostru nu sunt nici odată povestiri reci și obiective ale unor întâmplări omenești, ci povestiri calde, vesele sau dureroase, prin care să străvede tot-d'a-una agitațiunea sufletescă, părerea de bine sau regretul, triumful sau decepțiunea poporului — poet, care nareză. Eroul său predilect este în mare primejdie, dușmanii numeroși îl persecută și el își află scăparea în desimea de frunze a unui codru: poporul, enarând această întâmplare cu inima lui agitată și iubitoare pentru eroi, vede chiar și codrul însuflețit de aceea-și agitație și iubire, și în loc de a ne spune numai rece, că voinicul s'a refugiat în desimea unui codru, țice:

«codrul frunza 'și îndesește,
pe voinic îl mistuește».

Iubirea inimii sale el a transpus-o și asupra fratelui său de cruce, a codrului, care 'și îndesește imediat frunza și înghite pe eroi, nu îl înghite, dar îl mistuește, adică pentru persecutorii săi îl face neexistent. Par' că veți poporul, care imploră codru să ascundă cât măi bine pe eroul pentru care poporul-poet tremură că va fi prins.

Dar nu numai în forma aceasta sublim-poetică își revarsă poporul-poet gândul și inima în poeziile epice, adică în acele, în cari nu este vorba de *el*, ci tot-d'a-una de *alul și de alții*. El își desmeardă eroul iubit cu diminutive dragăstoase ca o mamă pe «puișorul mamii». Când e Codrean în primejdia cea măi mare, inima poporului nu se măi poate răbda, — nu 'î măi țice Codrean, ci *Codrenaș*; fiind rănit de Leonte Arnăutul, nu țice că «il rani pe Codrean», ci «*pe Codrenaș mi 'l rani*». Câtă intimitate, câtă iubire în acest diminutiv și în acel «*mi-l!*» Pe Codrenaș al lui! In același timp el e cuprins de ură nebună față cu dușmanul lui Codrean, și ura lui în momentul rănirii lui Codrean nu 'și-o măi poate stăpâni, de aceea când pomenește numele lui Leonte Arnăutul, isbucnește în blesteme: «Pe Leonte Arnăutul înghiți-l-ar pământul!» și despre poteră: «lega-s'ar moartea de ea!» Cine rostește aceste cuvinte? Nu Codreanu, nu potira, ci inima poporului; este iubirea poporului cătră Codrean care vine să-l scape de Greci, și ura sa 'n contra lui Leonte care vine să omoare pe Codreanu.

În primele 3 poezii vedem poporul iubind pe boierii patrioți și urgisind pe hoși, pe dușmanii țării. În Codrean

vedem tocmai contrariul: poporul adoră pe hoțul de codru și urăște pe boeri.

Momentul acesta este de mare preț! El dovedește că aceste patru balade după origine nu sunt contemporane. Iubirea cătră hoțul de codru și ura cătră boierii nu poate să existe în același timp cu ura cătră hoții și iubirea cătră boierii. Trebuie să căutăm deci în istoria noastră două epoce în cadrul cărora să potrivească aceste 2 tipuri epice: *cavalerii-patrioți* din clasa boierilor și *haiducii*, adică hoții de codru din clasa poporului de rënd.

Epoca luptelor noastre naționale începe imediat după descălecarea, adică în secolul XIV. Atât Moldova cât și Muntenia erau țări înființate de coloniștii eșii de sub supremația regilor Ungariei, trebuiau deci să își susțină independența față cu Ungaria. Moldova mai avea și pe regi poloni în spate, cari pășiră cu aceleași pretențiuni față cu Domnitorii ei. Să pornește deci încă din sec. XIV o sbuciumare continuă, o luptă diplomatică, mai des armată, din cari Români nu odată ies învingători. Nu peste mult năvăliră Turcii din Asia asupra Europei orientale: Toate statele naționale libere ale peninsulei balcanice sunt strivite și dispar pentru secolii îndelungați de pe harta Europei. La 1363 Serbia, la 1389 împărăția bulgară, la 1453 Bizanțul se rostogolese zdrobite la picioarele Turcilor. La 1392 Muntenia se închină Turcilor. Din timpul acesta a început o nouă luptă, o luptă desperată, purtată cu uriașe încordări, dar neegală, căci puterea dușmanului era îndecită. Luptele aceste contra Turcilor și Tătarilor durează peste un secol, și Ștefan cel Mare ne uimește prin sublimitatea puterii lui morale, prin iubirea de patrie a Românilor, a cărei vecinică pomenire ni s'a păstrat în cele 40 de mănăstiri clădite de leul Moldovei drept semne a 40 de desastre ce a pricinuit dușmanilor țării sale.

Cu ce oameni se săvârșește această uriașă și desperată apărare națională? Lupta o poartă brațe române, nu simbriași streini. — Comandantul suprem e Domnul țării, generalii și căpitaniii săi de luptă sunt boierii țării, car oastea e românească. Boierii acestor timpuri nu erau trântori gheșeftari, ca urmașii lor din sec. XVII și XVIII, ci în prima linie soldați. Sub stăpânirea unui Ștefan, nici că se putea alt-fel.

Ear țeranul talpa țării? — El pe timpul acesta încă nu era aservit boierului. Partea cea mai mare a țărânimii era liberă, maioritatea lor era rzeși, dar chiar și restul nu era încă în stare adevărată de iobăgie, căci își păstrase proprietatea pământului. Este deci natural, dacă țeranul în boeri vedea un tip de eroi patrioți; el îi

înțelegea că luptă pentru binele țării întregi, deci și a țărânimii, el îi urmează cu drag la luptă, îi admiră în vitejie și îi iubește. — Hoții de codru pe acest timp sunt dușmanii comuni și ai boierului și ai poporului. De aceia poporul îi urgisește. Aceasta și numai aceasta poate fi epoca istorică, din care datează concepțiunea poetică a lui Mișu, a lui Grue, a lui Alimoș. Eroii din rindurile boierimeii luptându-se pentru patrie și iubiți de popor! — Imprejurarea, că ei se luptă cu deosebire în contra Turcilor și a Tătarilor, sprijinește tot această părere.

Cu mijlocul secolului XVI Români apar sleiți fizi-cește și moralicește. Lupta inegală purtată atâta vreme le-a stors toate puterile. O slăbiciune generală cuprinde țările lor, epoca strălucită a vitejiilor patriotice se rezolvă într'o epocă neagră de depravare politică. Scaunul țării ajunge la mezat, boierii cu domnul împreună, aceasta cu Turcii și Grecii boierii jefuesc țara în «chip oficial». Jefuiții sunt țeranii. De apărare națională, de luptă pentru patrie nici vorbă nu mai este! Boierul devine un trântor asupritor și gheșeftar pentru că nu e Român — e Grec! Puținii boeri Români cu inimă nu pot face nimic. Epoca aceasta ține peste 2 veacuri și jumătate, până la începutul secolului present. Acesta este timpul când țeranii ne mai având ce pierde, se alcătuesc în bande sub câte un voinic renumit și jefuesc *pătura superpusă*, pe boierii importați, cu deosebire Grecii, și ast-fel se fac brațul răsbunător al bieteii țărânimii. Secolul XVII și al XVIII e plin de haiduci. Poporul îi iubește ca pe fii săi dragi și le păstrează memoria în cântecele haiducești.

Jumătatea din urmă a secolului al XVI, secolul XVII și XVIII este epoca stratului haiducesc în epica noastră poporană. Un *Codreanu* e tocmai așa de imposibil istoricește pe timpul lui Ștefan cel mare, cât de imposibil este un *Grue*, boier român, pe timpul Fanarioților. Alte vremuri, alte stări politice, alt raport între boierii și țeranii a creat pe *Grue* și pe *Codrean*.

* * *

Eată-ne dar la sfârșitul cercetărilor noastre.

Am constatat în epica versificată de ađi a poporului nostru patru straturi istorice: *Stratul păgân și prim creștin* de origine din secolii III până în VI, *stratul eroilor-patrioți* din sec. XV și *stratul haiducilor* din sec. XVII și XVIII.

Din scrisul present am descifrat înțelesul unor veștede file din trecut. M'as ține mândru dacă prin aceste analise voi fi reușit să vă înmulțesc numai cu un dram iubirea și admirațiunea față cu geniul poporului nostru.

puește, umbrit de brazi bătrâni și rășinoși, riul Sucevei, îmbrobodind sfios albastrul limpede al apei sale în volbure spumoase și sburdalnice. Priveliște măreață, ce a fărmeccat odinioară sufletul lui Dragoș-Vodă *) și a aprins în el dorul să se facă stăpân pe locurile aceste — dor adânc și trainic, — căci s'a tot dus cu valurile argintite până colo 'n jos, la șes, unde s'a înălțat apoi Suceava, Scaun de domnie a tinerii Țeri Moldovenești, prefăcând dorul în faptă și fapta în fală de Român.

Acolo trăea pe vremea, de care vorbim, un hătman de seamă cu numele Tudan. Munții, scorburele și văile de pre împrejurul satului de ađi, Isvor, erau ale lui, căci le avea de la tată și bunice, aruncați și ei, nu se știe de unde și când, prin aceste locuri și ajunși stăpâni prin dreptul omului mai tare și voinic, care unde pune o-dată piciorul pune și mâna și nu se mai lasă strămtorit de alții. Din tată 'n fiu acești voinici pripășiți erau vestiți ca viteji în luptă, oameni trezi la minte și harnici la orî-ce treabă, în cât hătmanii vecini îl priveau pe Tudan, cu bun cuvânt, ca pe unul mai de seamă, șiși ținea de mare cinste să'l întrebe și asculte de s'fat, sau să'i ceară judecată dreaptă de câte orî se isca printre densii câte o sminteală, orî vr'o gâlceavă.

Curtea lui Tudan era aședată pe o măgură lată, lipită par'că de coama unui munte pleșuv, din brăul căruia se slobođea lin o rariște de tineri brađi, ce s'ajungeau apoi cu pădureții și perji pomētului răsărit în dosul curții. Aceasta însă se alcătua dintr'o căsoae mare de lemn de brad, cu pridvor în stâlpi ciopliți mai cu iscusință, la stânga un grajd lung, ca pentru vr'o sută de cai și alătura un staul de vite, de care se răzema cu fața spre casă odăria de slujitori cu toate ale ei. La dreapta stau înșirate felurite cămări și hambare, când mai înalte, când mai joase, cu uși mici și porțițe crestate, în chip cum fuseră făcute și ele pe rând și după trebuințele ivite la traiul căsenilor. Toate aceste, împreună cu prisaca și stupii ei împrăștiați între fundul casei și îngrăditura locului de verdețuri, erau înconjurate cu un gard înalt și sdravăn, făcut așa, că la vreme de năvală dușmănească să poată sluji de apărare. Jos în vale însă, chiar la picioarele măgurei, spre care se urca printre tufe o cărare largă cu prunđiș, erau alte cinci case mai mici, din cari trei pentru oamenii de casă ai lui Tudan, iar două mai curățele pentru primumit oaspeților, ce'i aducea prilejul orî întempleră.

În curtea de sus nu sta de cât Tudan hătmanul cu ai săi și câte-va suflete de tot credincioase, pe lângă cari și câte un om mai de ispravă în cele două grajduri cu cai și vite. Tudan însuși era bărbat cu multă pricepere în ale gospodăriei, dar știa să ție grijă și de trebile grămădiți de supuși, locuitori prin plaiurile de pre'mprejur, cărora li era hătman și purtător de rânduieală,

*) Ceva mai sus de Isvor, aproape pe creasta păretelui de munți, ce desparte obârșiile riurilor Moldova și Suceava, se resfață satul Moldova, unde se ție că s'a oprit Bogdan Dragoș în vânătoarea sa, privind în jos spre încântătoarea vale a Sucevei.

drept și îngăduitor în timp de pace, ager și cumplit la vreme de grea cumpănă sau de răsboi.

Cât de vrednic era Tudan, ca om de frunte între cei ce-l asculta, la trei lucruri ținea însă, mai mult ca la toate și aceste erau: întâi nevasta sa cu copiii, apoi armele și caii lui și încă un lucru—vânătoarea. El își luase de gospodină pe fata marelui hătman Gârlă, *) ce găzduia colo departe, prin părțile sëlbatice ale Țibăului și venea cam neam Tudănenilor. Gârlă era fată frumoasă, încât i se dusesse vestea până dincolo de munți și avea chip de mândră muere ș'acuma încă, după destui ani petrecuți în căsnicie cu soțul ei Tudan, pe care l'a dăruit cu cinci copilași frumoși și isteți ca și dânsa. Aceștia, adică două fetișoare mai mari și trei băieți mai mici, sprinteni și cu niște ochi vioi și plete negre, de credea că's bucătică ruptă din tatăl lor, erau bucuria casei. Ei erau însă și grija neadormită a Gârlăi, care'i păzea și creștea ea singură, măcar că tot mâna ei trebuia să caute și de îmbrăcăminte soțului și de po-doaba din lăuntrul casei, încât une-orî abia își da de rând, dar le făcea pe tôte cu drag, fiind-că și iubia bărbatul și copiii deopotrivă și'i privia ca pe cele mai scumpe odoare ale sale. În schimb și Tudan par'că nu găsea destulă vreme să învețe și să deprindă pe cei doi băieți mai marișori cu toate câte trebuia să le știe pe atunci un voinic mai de neam. De-a lungul iatacurilor din fundul casei își făcuse hătmanul un cerdac mare, închis, unde nu vedeai pe păreți de cât fel de fel de topoare, sulii, baltage, măciuci ghintuite, praștii, arcuți, toibe cu săgeți, paloșe ascuțite, cămăși de zale, pumnale și tot soiul de cuțite, iar mai în fund un șir de cuere bușite cu tarnițe, frăe lăntuite, zăbale și multe alte de ale călăriei, trebuitoare pentru cei cinci sau șese-șeci de cai de bătae, ce nechează și sforăiau în grajdul de alătura.

Avea hătmanul Tudan adunate aici tacămuri de răsboi, în cât să înarmeze o ceată țepănă de voinici de ai săi, și ochii lui de câte orî se opreau la ele, par'că desmerda cu drag acest belșug de ferărie sclipitoare, ceși aștepta cu nerăbdare ceasul să zăngănească și să scapere peste capul vrăjmașului. Acesta era locul, unde petreceau mai ales în zilele de earnă tinerii Tudani cu tatăl lor și se întreceau din răspuțeri să deprindă de-a rândul meșteșugul greu al armelor, aruncând cu mânuțele lor încă fragede dar vinjoase sulitele sau toporașele cele ușurele în ținta înfiptă pe o scândură lată, pecând bătrenul hătman se deslăta tainic în adâncul inimii sale, privindu-și vlăstarii atât de sumeți la chip și de iuți și ageri la treabă de voinic.

Ast-fel steteau lucrurile la casa hătmanului Tudan, când iată că veni ceasul, în care firul întemplerilor trebuia să apuce pe altă cale, mai puțin liniștită, ursită însă de mai înainte de către nestrămutata soarte.

(Va urma).

EM. GRIGOROVITĂ.

*) Legenda îl numește Cârla, de unde se ție, că s'ar trage și numele riulețului Cârlibaba, ce desparte spre apus Bucovina de Țara ungurească.

Când a fost să plec.....

*Când a fost să plec departe,
Mi-ai eşit în drum plângând;
Dar n'a plâns nici un prieten
Cum ai plâns tu, suflet blând.*

*Eă am ris atunci de-adio,
Cum am ris şi 'ntrallă vreme —
Dar încel porneşte trenul
Şi se sgudue şi geme,*

*Şueră cumplit şi fuge
Şi câmpiile despică,
Pân' ce tot privind în urmă
N'am putut zări nimică.*

*Şi 'ncepând, din depărtare,
A ta pierdere-a simţi-o,
Mi-au venit de-o-dată lacrimi
Şi târziū mi-am zis: Adio!*

GEORGE MURNU.

„PROSCRISUL“

- SCENE SI TABLOURI -

Ploaia ca din doniță. Par'că cerul se spărsese, par'că natura mâniată de mișeliile oamenilor își vărsa furia asupra lor.

Nu le făcea rău celor cu case bune, prin acoperișurile cărora nu trecea nici un strop de apă, dar celor săraci nu le venea la socoteală acest potop ce timp de trei zile neconținut a ținut tot una și una, nu le venea la socoteală, fiind-că apa, prin cocioabe, trecea peste pragul ușii.

În casa dascălului Ion Copcă, din satul Mregea, de pe valea Dolnei, înspre răsărit de șleahul cel mare al Hotinului, nu puteai să găsești un loc uscat. Dascălița mereu schimba donițele și ulcioarele puse în pod sub găurile acoperișului, prin care se zărea cerul negru acoperit cu nori grei. Dênsa schimba vasele, și două fete abia aveau timp să verse apa afară. Dascălul însuși c'un sac gros asvêrlit în spate, înarmat c'o sapă, făcea drum apeii de vale din curte.

Un băețan ca de vr'o țece ani rupea din gard niște vrascuții.

Ploaie, ploaie, dar de mâncat trebuie; focul se stinsese în vatră, și apa din ceaun nici caldă nu era.

— «Ce pîrdalnicul! par'că s'a spart cerul, ar fi destul atâta ploaie, vorbea dascălul singur. N'a fost, n'a fost, și de o-dată! Na, poftim! Ce Dumneșeu, ce fel de vremuri am ajuns?!... Secetă, uscat, arșiță și de-o-dată, hodoronc!... potop!... Tii, rău e acum pe drum!... El se mai oprea, mai căuta înainte, mai privea cerul și da din cap, desperat de întunecimea lui. După ce făcù o canalizare foarte încurcată, clănțanind din dinți și ud până la piele, intră în casă. Ploaia încetă; picăturile rare ce mai cădeau încă făceau pe lacurile din curte bulbuci mari.

— «Să știi, dascălișo, că nu mai plouă, și se el nevastă sale ce acum se tot învêrtea prin odaie, — uite! începe să dea bulbuci pe apă, apoi ratele au eşit de sub șopron»...

Dascălița n'a răspuns nimic. Gândurile îi erau departe. Fiiul său trebuia de mult să fie a casă, după cum scrișese. Trecuseră la mijloc vr'o trei săptămâni de la primirea scrisorii, și el tot nu era aici.

«Poate că e bolnav, poate că s'o fi întemplat ceva cu densusul, poate că... mai știu și eu ce, — gândea dênsa, pe când mâinile ei curăția repede niște fasole.

După o jumătate de ceas masa era gata și familia dascălului s'a pus să mănânce. Ploaia stătuse, dar întunerecul de afară și norii ce'n cărduri răpedi treceau pe cer arătau că nu merge spre timp frumos. În depărtare abia se audea tunetul, pe când fulgerul lumina câte o dată cerul întunecos.

Toți mâncau în tăcere; veselie dintr'un timp încoace părăsise casa lui Ion Copcă.

De vr'o trei ani pânea nu se făcuse din cauza secetei; locuitorii «Mregei» sărăciseră cu totul. Deși erau răzași și n'aveau în spinarea lor jugul boeresc, duceau lipsa de pământ căci ogoarele cam hleioase nici în timpuri bune nu prea rodeau. Dar în cele rele? Aproape, aproape că bieții țărani nu mureau de foame.

Tot din cauza sărăciei și a neajunsurilor ei perduseră și puțina iubire către Dumneșeu și stima pentru slugile lui.

Rar mai vedea pe cine-va pe la biserică.

— «Mai răi sunt de cât niște Turci!» șica de multe ori popa Miron despre locuitorii.

— «De biserică fug ca dracul, nu'i mai poți scoate Duminecile de la cărciumă. Și avea dreptate părintele Miron; adevêrat, de dis-dimineată în zilele de sêrbătoare stabilimentul jupânului Herșcu era plin de Mregenii. Dar ce 'ți-e bună, că se frământau de geaba, nu consumau nimica; tot ce aveau era pus amanet la jupânul, care nu prea avea obiceiul de a da ceva fără a fi sigur, că va primi datoria.

Tot acea soartă ca și cei-l'alți o ducea și clerul duhovnicesc. Sêraci, sêraci erau, lipiți de sêraci. Și soarta

„Vatra“

Adio!

Tip. „Gutenberg“, Bucuresci.

pare că le făcea dinadins. Toți aveau câte o droaie de copii.

* * *

— «Dascălițo, oare ce să fie, că Dumitru nu mai sosește? par'că era vorba să vie... de mult?...»

— «De, mai știu și eu, dascăle, răspunse mama Ancuța, — să ne ferească Dumnezeu, poate că e bolnav?...»

— «Aș! Dumitru bolnav! mai bine ăi, că poate 'i s'a fi întemplat vr'o încurcătură la examene... Scria dânsul că vr'o două profesori sunt de tot în potriua lui și că inspectorul și cu rectorul nu-l ved cu ochi bun... Tot ce se face în Seminar pun în spinarea lui... 'Mai de-ună-ăi era să-l dea afară pentru niște cărți, gazete, știu și eu, care le dăduse la niște băeți, poate că și acum... iar ceva în felul acesta...»

Dascălul 'și-a făcut cruce, 'și-a șters gura cu mâna și s'a sculat tăcut de la masă.

Soarta fiului său celui mai mare, Dumitru, care în anul acesta termina cursul la Seminar, îl îngrijea rău.

De vr'o două ori îl chemase rectorul, ba chiar și singur arhierul, ca să-i spue, că fiul său se poartă necuviincios și că se ține cu totul în potriua pravilelor Seminarului. El, care trebuia să dea pildă la cei'alți, el, care era din cei mai buni școlari, acum de vr'un an a încetat a se mai ocupa cu studiile S-tei Scripturii, citește cărți din lume, netrebuincioase viitorului servitor dumnezeesc... se duce și la teatru! Toate n'ar face nimic, dar a făcut prieteșug cu niște oameni, care în oraș sunt bănuți că nu sunt prea de treabă, ba stau chiar sub priveghierea poliției, și care nu respectează nici autoritățile... nici legile... Adună băeți împreună... le vorbește lucruri de ți se ridică părul în vârful capului!

— «Tu ești de vină, caută că ai să dai seama înaintea lui Dumnezeu! — 'i-a spus arhierul bătrânului dascăl; ai să perți pe fiul tău cu trup și suflet! — Și dacă se va întempla ceva, sau se va găsi ceva bănuitor contra tinerului, te dau afară din dascălie și te puî la canon... Eși!»

A eșit dascălul ca opărit. Dar cu Dumitru n'a vorbit mult.

— «Băbacă, nu crede ce'ți spune arhierul și alții; eu nu fac nimica rău... le voesc bine tuturor... dacă citești cărți, ce rău fac cuiva? Gândește-te... pe tine te sperie, dar ce'ți pot face ție?... Nu te teme și du-te liniștit acasă!»

Dascălul iubea cu toată inima pe moștenitorul sărăciei sale și credea că Dumitru, așa de blând, așa de cu minte, nu putea să facă nici un rău.

— «Fie în voia lui Dumnezeu! a șis el, și a plecat acasă.

Acolo o noapte întreagă vorbi cu dascălița.

— «Știi ce, Ancuțo, a mai adăogat el la urmă. Dumitru nostru cu nici un preț nu vrea să fie popă!... Cică se duce să se facă doftor!»

— Ei, și ce? e rău să fii doftor? 'i-a răspuns mama Ancuța; — acum și preot să fii e greu; uită-te la părin-

tele Miron al nostru, mai că nu pierde de foame!... Fie ce-o fi, numai bine să'i fie și să fie sănătos!...

* * *

În spre seară nu mai ploua. Oamenii săturați de atâta ploaie, bucuroși eșiră din casă și ședeau pe prispe afară.

Familia dascălului făcu tot asemenea. Dascălița torcea; dascălul alătura, cu ochelarii pe nas, citea viața Sf. Dimitrie; fetele stăteau de vorbă cu fata diaconului, care venise să se împrumute cu niște ață neagră. S'audea găgâitul găștelor de lângă iaz, și berzele de pe casele vecine tocăiau din ciocuri.

— «Moș Ione, cânele ăsta nu mușcă? s'auți glasul primarului, care înarmat c'un ciomag s'aprope de casa dascălului.

— «Nu te teme, Filipe, nu te teme, băete, că doară nu-i urs. Aprope-te, raspunse bătrânul.

Primarul satului, care îi era nepot de soră, s'a apropiat de casă.

— «Șeți! —

— «Mulțămim!... tot am ședut...»

— «Ce e nou?...»

— «Ce se fie, mai nimică... Ai făgăduit că o să-mi dai scrisoarea lui Dumitru, moșule!» grăi primarul.

— 'Ți-o dau, vin-o în odae cu mine.

Amândoi au intrat înlăuntru.

— «Moșule, șise primarul repede și c'un glas cam tremurător, nu știu ce s'a întemplat la Chișinău cu Dumitru, dar am primit de la Stanavoî un ordin, că dacă va sosi cum-va pe aici să-l arestăm numai de cât și fără zăbavă să dăm știre la stan! — Am venit să-ți spuî: bagă de seamă, și păzește-l când va veni, dacă va veni p'acasă!... Rămăi sănătos, moșule!

Primarul eșise de mult, ajunsese poate și acasă, și moș Ion tot stătea lângă dulap, încremenit, fără să poată înțelege bine ce anume nenorocire 'i s'a mai întemplat?... Vestea adusă de nepot îl trâsnise ca din senin.

— «Nu degeaba mi se bătea ochiul cel stâng, șise el încet.

— «Ce, vorbești singur? întrebă mama Ancuța, intrând în odae, când vedu pe bărbatu-său că nu mai ese.

— «Ancuțo, e rău, rău de tot. Nu te speria!» S'a primit la primărie ordin să-l aresteze pe Dumitru, când va veni acasă!»

— «Vaî de mine, ce spuî! a putut abia șice bătrâna. Ea îngâlbeni și, neputându-se ținea în picioare, se lăsă pe lavița, lângă care sta.

* * *

Trecuse miezul nopții, era poate pe la unul, și câniî din sat încetaseră a mai lătra; nu se audea țipenie de om.

Copiiî moșului Ion de mult dormiau; numai bătrâniî amândouă ședeau în odaia cea mare.

Candela aprinsă la icóna Maicii Domnului abia lumina fețele lor sbărcite. Nenorocirea lor ajunsese la culme, întrecuse toate necazurile nevoilor și ale sărăciei. Nu vorbeau nimica, și numai câte-o dată mama Ancuța își

ștergea lacrămile ce fără de voie, încet 'i se storcea din ochi și curgeau pe obraz.

S'auzi un sgomot; pare că cine-va ar fi sărit gardul; nелеle putrede și ude de apă nu se fringea ci numai moale pîrîiaș parcă subț un picior greș.

— «Auđi, Ioane ? întrebă slab dascălița.

— «Aud, cine-va sare gardul!

— «Trebue să fie el! a mai adăogat ea. Inima mamei îi spusese cine vine.

S'auzi cum cine-va bătea încet în geam la fereastra de din dos.

Repede a eșit mama Ancuța, repede, par'că nici n'avea șese-deci de ani, deschise ușa din dos.— Casa avea două eșiri. — Și fără nici uu țipet, fără nici un sgomot căzu în brațele fiului seș.

— «Unde e babaca ? a întreat'o el încetișor.

— «In odaea cea mare, te așteptam!

Amëndouî intrară înlăuntru.

Bătrânul nu putea să se scoale; el de bucurie și de

spaimă își perduse mințile. Dumitru s'a apropiat de dēnsul, ținēnd pe mă-sa de mână.

— «Iacă ce, dragii mei, trebue să fug; am venit numai să vē vēd și să vē sărut. Nimeni nu m'a vēđut.... Am fost arestat, și am reușit să scap, geandarmii cu stana-voiu se luaseră după mine, dar m'au pierdut din ochi.... Am tot ce imi trebue, ba încă.... n'a mamă.... La revedere, mâne voiu fi peste graniță! Nu plānge mamă... nu sunt mort.... Babacă fi bărbat.... veđi, că mama, de și femee, e mai tare de cât tine.... Incă odată și ne despărțim.... la revedere!....

.... In curēnd primiți scrisoare de la mine!

Peste câte-va minute el era departe.

Nici un sgomot nu s'audea din afară, nici un căne nu lătra. — A scăpat fericit! gândiră amēndouî bătrânii.

Satul dormea somnul cel mai tare, despre đuă. Numai la margine, în căsuța ponorită, două bătrâni slabii și zdrobiți de nenorocire încetișor își boceaș pe copilul lor pierdut, dus pribeag în lume.

ST. BASARABEANU.

GENIU ȘI MIZERIE

Afară, 'n noaptea oarbă, cu-aripi de plumb, posacă,
O ploaie de Noembre șiroaie largi cădea;
In casă, lângă vatra cu flacăre săracă,
Pe brațul fiicei sale un bard bătrân gemea.

O citeră, din grindă, fiorii simția prin strune,
Și 'n ea un greer pustnic visa 'n ciripuri seci;
La licărul văpăei, ca trei stafii nebune,
Jucaș pe ziduri goale trei umbre lungi și reci.

Din rarul intineric se desprindeaș in zare
Un cap albit și veșted, abia mai tremurând,
Doi ochi frumoși ca rașul, dar plānși fără 'ncețare:
Stejarul frânt de țiearnă strivind un erin plāpând.

Trecuse ceasuri multe de când ei sta 'n lăcere,
Căci se feria fecioara să turbure 'n bătrân
A gândurilor undă, in care-a lui durere
Privindu-și chipul vēnēt părea că-i doarme 'n sin.

De-odată el ridică o mână spre copilă
Și, fruntea-i netedind'o: «Ești tu ? șopti ușor —
— «Eș, tată... Căt de palid ești tu..., Nu-ți face silă...
Adormi, coala, 'n dogoarea drăguțului focșor...»

— «Nu, fata mea; s'adoarmă bătrânul, veđi, se teme:
In astă virstă somnul e grabnic și viclean;
Ș'apoî in mine chinul e mut de la o vreme,
Și nu-mi mai cască 'n față cumplitul meu alean.

«Mereu mă soarbe somnul in tainiți de abise,
Ca ochiurile mării un vas cu rupt catart,
Dar cum mijese o clipă, un stol urit de vise
Ca corbi imi sar pe suflet, mi-l smulg și mi-l impart.

«Adesea, ca năpârca ce lasă pe-o ruină
Sulfările-i greșoase și urme de venin,
O iazmă fără forme pe inima-mi s'anină
Și-mi umple deșteptarea de spaimă și de chin.

«Mē vēd picând in funduri de negrită groază:
Cu brațele deșerte un spațiu gol frământ;
Aș vrea să strig, dar gura mi-astupă trista loază,
Și negurile dese m'apasă ca 'n mormēt.

«Și cad, și cad... Audul imi vijie ca ploaia,
In oasele-mi se stringe tot sufletu 'nghețat...
Mē simț ușor ca vēntul, mē due vēteș ca foaia,
Și gându-mi, beat, se 'nceură prin creeru 'ncețat.

«De-odat' ajung.... Pe virfuri cu lucie zăpadă,
Ca valuri spumegate schimbate 'n stānci pustii;
Staș aruncat, cum scapă vulturului o pradă,
In mijlocul acestor a Morții nămeștii.

«Staș singur: tinēr mândru, cu pēr bālăiș pe frunte,
Cu mantă neagră, prinsă pe umēr in pașta
Cu spada lată 'n coapsă și gata ca să 'nfrunte
Primejdia — chiar iadul asupra-mi de-ar sălta.

«Dar iaca!... De sub geana seninei bolți s'aprinde
O trâmbă de lumină cu ape de smarald;
Ea curge, riță năvalnic cu țermi de-argint se 'ntinde
Și ripele se 'neacă de ciocotul ei cald.

«Pe ea zărese o șalcă — sîdef legat în aur,
Sclipind în joc de rade ca repedî curcubeii —
Povara ei: copile purtând cununii de laur;
De-asupra ei, prin aer, s'aleargă porumbei.

«Mirosuri ne 'nțelese cu pulbera de soare
Se 'mprăstie 'mprejuru-mi ca din cerești călîi
Și vîers nespus de dulce, suflat din boare 'n boare,
Răsună prin ființa-mi ca freamăt de lipsă...

«Vin, vin la noi! Pămîntul prea strîmt e pentru tine:
«Cu visurile tale în lumea lui nu 'ncapî!
« A noastră-i fără margini — De asprele destine
«În sinu-mi vin să scapi!

«A tale tinerețe sunt muguri de Aprile:
«Vor foc de auroră, și rouă, și zefirî;
«Pe mări de idealuri, avîndu-le vetrele
«Cu drag să le resfirî.

«Vin, vin! Ca rînducauă când trece peste iazuri,
«În vadul poeziei tu buzele să-ți moî;
«S'audî cîntarea noastră slăvindu-te 'n extasuri:
«*Ilusii* sîntem noi!

«Vin, vin la noi! Pămîntul prea strîmt e pentru tine:
«Cu visurile tale în lumea lui nu 'ncapî!
«A noastră-i fără margini — De asprele destine
«În sinu-i vin să scapi!»

«Și vasul tot spre mine ca vîersul magic sboară
Un aprig dor mă 'mpinge, la dînesele m'aplec,
Pe brațele lor albe în luntre mă coboară,
Și 'n căi necunoscute vofos 'cu ele plec....

«O clipă numai! Șalcă se sparpe 'n vînt ca spuma,
Și noaptea-mi cîtropește amăgitorul vis —
Prin țarină lung brăzdate mă vîd gonit acuma
De fiare cu ochi turburi ș-adănc gătlej desehis.

Bătrînul bard se uîță, se uîță mut, — obraji-i
Lucesc în plîns, la flacări, ca sloii subț apus;
Un semn ar vrea să facă, dar nu-l mai țîn grumajit,
Căci vecinic întunerec pe vieța lui s'a pus!

«Mi-e pasul greū și 'n pieptu-mi se sbate grea, 'n desghinuri,
O inimă cît lumea de mare, și mă par
Că 'ntregul vieței sbucium de patimî, doruri, chinuri,
Că urc al omenirei blestem pe un Calvar!

«Și inima-mi tînjește: «Ursita mea de sclavă
«Să port povara lumii, mă sfarămă... Am strins
«Ș'am grămădit în mine durerea ca o lavă:
«Măririi cădute, geniî rîpuse — tot am plîns...»

«Dar fiarele vin dese cu vuet surd de trestii —
Atunci, trag spada, manta-mi o spintec și din piept
Scot inima-mi trudită, o svirl acelor bestii,
Le vîd cum din otrava-i plesnesc și... mă deștept.

«De-aceea, vedî, mi-e teamă s'adorm de la o vreme:
În astă vîrstă somnul e grabnic și viclean;
Ș'apoi cînd stau cu tine deștept, de ce m'aș teme
O mîngăiere dulce la crudul meu alean?...

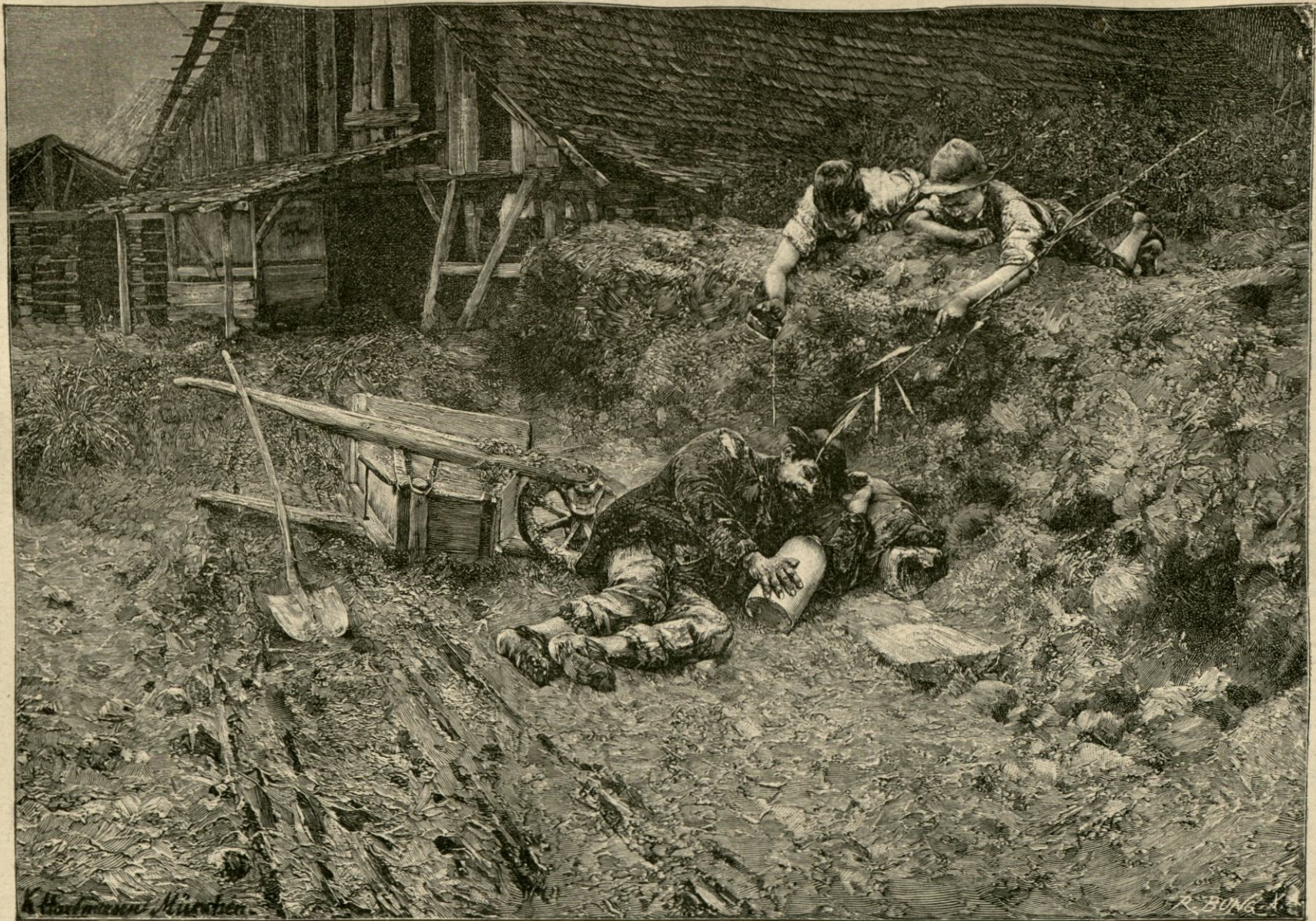
«Tu mi-ai jîrtfit comoara ilusiilor tale:
Zadarnic trunchiul putred cu rese 'mpodobeshî;
Zadarnic cu suflarea tu moartea-mi smulgi din cale....
Ah! dar tu plîngi, copilă? Tu numai — mă iubești!...

«Iea citera din grindă și di-mi din Veda sfîntă
Un «Imn la Zorii-șilei» cu rumene lucrî,
Să simt cum înc'odată tot sufletu-mi s'avîntă
Cu notele divine mai sus, mai sus de nori...

«Dă-mi, dă-mi al armoniei balsam de nemurire —
Cîntarea-i glas de sferă cu ritmul radios —
Ca 'n statua lui Memnon l'a soarelui ivire
Prin măduvă să-mi treacă fior melodios....

«Mi-e frig... Se stingă focul său eu mă sting?... Mi-e frică...
N'audî ceva prin umbră cum fîlfăc... Sînt ei...
Sînt visele, sînt corbiî! Odihna ei mă-o strică....
Lumină! Fă lumină și foc!... Mi-e frig... O, deî!...»

Iar fata 'n grab răsare, de gânduri năpădită,
Iea citera din grindă, o sparge de cotlon;
O risipește 'n țîndări pe spuza rîscolită,
Și limbî de pară 'ngănă ecouri vagi de ton....

K. Schmidt München

R. BUNGE

„Vatra“.

Алумат!

Tip. „Gutenberg“.

MĂRGĂRITARE ALESE*)

II

REFORMA CA LEGE FATALĂ

..... Puțini sunt între noi cari să nu știe din experiență că, chiar cu toate avantajele educației, suferința și durerea ne pot face tinguitori și neraționali. De aceea, nu trebuie să ne cuprindă mirarea că, precum zice proverbul scoțian, «este rău să te pronunți între un sătul și un flămând», că logica bogatului, care apără drepturile de proprietate, pare foarte slabă săracului, care 'și aude copiii țipând după pâine. Nu trebuie adusă nici o acuzație contra claselor muncitoare. Ele n'ar trebui oprite de la nimic ce ar fi spre binele lor să 'l poseadă. Dacă însă le-aș refuza claselor muncitoare acea parte mai mare de putere, pe care au avut-o unii dintr'ensu, le-aș refuza-o pentru-că sunt convins că dându-le-o aș spori suferințele lor. Admit că scopul guvernului este fericirea lor. Dacă însă ele pot fi guvernate pentru fericirea lor, ele nu trebuiesc guvernate după doctrinele ce au învățat dela incultii, incapabilii și strimții lor la minte ligușitori.

Dar faptul că asemenea doctrine au fost preconizate în mijlocul mulțimii este un argument puternic în favoarea unei reforme grabnice și eficace.

Faptul că modul de guvern actual e atacat este un cuvânt pentru a face temelile guvernului mai largi și mai adânci și mai solide. Faptul că proprietatea e atacată este un cuvânt pentru a uni pe toți proprietarii la un loc într'un mânuchiș foarte tare. Faptul, că agitația cestiunilor de reforme, a pus în stare pe niște demagogi de nimic să propage noțiunile lor cu oarecare succes, este un cuvânt pentru a lămuri numai-decât cestiunea în singurul mod în care ea poate fi lămurită. Este greu să ne 'nchipuim o priveriște mai alarmantă decât priveriștea ce ni se 'nfățișează când privim la cele două partide extreme dintr'o țară: sus, o oligarhie îngustă; jos, o mulțime infuriată; de o parte, vițiile născute din putere; de alta, vițiile născute de mizerie; de o parte, o aversiune oarbă contra îmbunătățirilor; de alta, strigăte nesocotite de destrucțiune; un partid făcându-și o onoare din abuzul politic pe care îl identifică cu sfințenia proprietății, și alt partid strigând tare contra proprietății ca în contra unui abuz politic.

Amândouă aceste partide nu cunosc adevăratele lor interese. Să ferească Dumnezeu ori ce stat să ajungă vreodată pe mâinele lor, sau să experimenteze nenorocile ce trebuie să rezulte dintr'o ciocnire între dîsele! Nu augurăm un eveniment așa de oribil. Căci, între aceste două partide, se află al treilea partid, infinit mai puternic de cât cele-alte două luate 'mpreună;—atacat de amândouă, defăimat de amândouă, însă menit, suntem

încredințați, a le scăpa pe amândouă de urmările fatale propriiei lor nebunii.

..... Acest mare partid și-a luat pozițiunea neclintită între inamicii oricărei ordini și oricărei libertăți. El voește reforma, nu voește revoluția; el voește să sfărâme abuzurile politice; el nu va suferi ca drepturile proprietății să fie asaltate; el va scăpa fără voia lor pe aceia cari au dat asalt la proprietate, din dreapta și din stânga, cu acuzațiuni contradictorii; el va fi partidul păcii între amândouă partidele; el va pune mâna d'asupra amândurora și nu va suferi să se sfișie în bucăți unii pe alții. Pe cât timp acest mare partid va continua a fi nesfârșit precum este acum, nu vom părăsi speranța că această luptă mare va fi condusă, cu mijloace legale, la un sfârșit fericit.

Dar de aceasta suntem încredințați că, prin mijloace legale sau nelegale, la un sfârșit fericit sau nefericit, această luptă trebuie să ajungă în grabă. Tot ce știm din istoria timpurilor trecute, toate observațiunile ce am fost în stare să facem asupra stării actuale a lucrurilor, trebuie să ne fi convins că a sosit timpul când o mare concesiune trebuie făcută democrației, că cestiunea dacă schimbarea în sine este bună sau rea a devenit o cestiune secundară; că, bună sau rea, ea trebuie făcută; că o lege tot așa de puternică ca legea atracțiunii și a mișcării a decretat-o.

Știm bine că istoria, dacă o privim în porțiuni mici, se poate construi astfel în cât să ne dea un lucru ce se poate interpreta în felurite chipuri ca un oracol Delfic. «Revoluțiunea franceză, zice un interpret, a fost efectul concesiunii.» «Nu, strigă altul; Revoluțiunea franceză a fost produsă de îndărătnicia unui guvern arbitrar.» «Dacă nobilimea franceză, zice cel d'intăiu, ar fi refuzat a ședea cu clasa a treia (Tiers-État), n'ar fi fost nici odată gonită din țara ei.» «Ea n'ar fi niciodată gonită din țara ei, răspunde celălalt, dacă ar fi primit reformele propuse de Turgot.»

Aceste controverse nu pot fi nicăeri aduse la o mărturisire decisivă, sau la o concluzie satisfăcătoare. Dar, precum crez că istoria, când o privim în fragmente mici nu probează nimic, tot așa crez, că ea este plină de învățăminte folositoare și prețioase când o contemplăm în porțiuni mari, când coprimem cu o singură privire întregul curs al vieții marilor societăți. Eū crez că este posibil să dobândim o cunoștință despre legile care guvernează creșterea comunităților și o înțelegere a efectelor produse de această creștere.

*) A se vedea notița din numărul trecut.

Crez că asupra marilor schimbări ale lumii morale noi avem tot atât de puțină putere ca asupra marilor schimbări din lumea fizică. Noi nu putem opri timpul de a schimba împărțirea proprietății și a inteligenței, nu putem opri proprietatea și inteligența de a aspira la puterea politică, precum nu putem schimba cursul anotimpurilor și mișcările mării. În pace sau în turburare, prin mijlocirea vechilor instituțiilor, unde ele sunt flexibile, sau pe ruinele vechilor instituțiilor, unde ele opun o rezistență nemlădoaisă, marele mers al societății înaintează și trebuie să înainteze.

Slabele străduințe ale indivizilor de a i se împotrivi se pierd și se nimicesc în impetuoasa mișcare ce duce generațiile înainte. Aceia cari par că sunt conductorii mișcării sunt, în fapt, rostogoliți mai repede înaintea ei; aceia cari încearcă să i se împotrivescă sunt doborâți și striviți de dînsa.

Fiindcă guvernantișii nu dau destulă atenție fazelor acestei mari mișcări, fiindcă ei prețuiesc prea puțin forța ei, fiindcă nu îi cunosc legile, de aceea atâtea revoluțiuni violente și înfricoșate au schimbat fața societății. Auzim zicându-se de sute de ori că poporul este mult mai liber azi de cât ori când, că guvernul este mai democratic de cât ori când; și acest fapt est invocat ca un argument contra Reformei. Admit faptul; dar contest conclusia. Este un principiu, care nu trebuie uitat nici odată în discuțiunii ca aceasta, că națiunile se întărită până la turbare nu contra unui guvern absolut rău, ci relativ rău. Nu este de ajuns să ne uităm numai la forma de guvern, trebuie să ne uităm și la starea spiritului public.

Cel mai rău tiran căruia i s'a răsucit gîtul în Europa modernă, ar fi putut să treacă de un ideal de blîndețe în Persia sau în Maroc. Supușii Englezilor în India suportă cu paciență monopolul sării; Englezii au încercat să pună o taxă a timbrului, o taxă așa de ușoară în cât abia s'ar fi simțit, asupra mândrilor urmași ai vechilor Puritanii, și Englezii au pierdut un imperiu.

Guvernul lui Ludovic XVI a fost de sigur cu mult mai bun și mai blînd de cât al lui Ludovic XIV; cu toate acestea Ludovic XIV era admirat, ba chiar iubit, de popoul său: Ludovic XVI muri pe eșafod. Pentru ce? Pentru că, de și guvernul făcuse multe trepte pe scara îmbunătățirilor, totuși nu înaintase așa de repede ca națiunea. Să privim istoria Englezilor. Libertățile poporului au fost cel puțin tot așa de respectate de Carol I ca și de Enric VIII, de Iacob II ca și de Eduard VI. Dar putut-a aceasta să scape coroana lui Iacob II? Putut-a aceasta să scape pe Carol?

Raționamentul lui Carol și al tuturilor apărătorilor lui era acesta: Ce abuzuri suferă acum națiunea? Ce a făcut Regele mai mult de cât Enric? mai mult de cât Elisabetha? Bucuratu-s'a oare poporul de mai multă libertate de cât acum? Bucuratu-s'a chiar de o libertate egală?

Dar ce ar fi răspuns la asemenea argumente un consilier

înțelept și onest, dacă Regele Carol ar fi fost așa de fericit ca să aibă un asemenea consilier? El ar fi zis: «Sire, recunosc că poporul n'a fost niciodată mai liber de cât sub guvernul vostru. Recunosc că aceia cari vorbesc de restabilirea vechei constituțiuni a Angliterei se servesc de o expresiune improprie. Recunosc că s'a făcut o îmbunătățire continuă chiar în cursul anilor în cari mulți își închipuiesc că s'a făcut o continuă deteriorare. Dar, de și nu s'a făcut în guvern nici o schimbare în mai rău, s'a produs totuși în spiritul public o schimbare care produce exact efectul ce l'ar fi produs o schimbare în mai rău în guvern. Poate că această schimbare în spiritul public este de regretat. Dar ce e de făcut? Nu ne putem întoarce înapoi. Nu poți desfăce tot ce au făcut 80 de ani plini de evenimente. Nu poți transforma pe Englezii din 1640 în Englezii de la 1560. Poate că simpla lealitate a părinților noștri era de preferit spiritului examinator, scrutator, resistent, care acum a mers departe... Și așa se poate copilăria să fie mai fericită de cât maturitatea și aceasta de cât bătrânețea. Dar Dumnezeu a dispus ca bătrânețea să urmeze maturității, și aceasta copilăriei. Tot așa și societățile își au legile lor de creștere. Cu cât puterea lor sporește, cu cât experiența lor devine mai extensivă, pe atât nu mai poți să le ții înfășurate în scutice, sau să le adormi în leagăn, sau să le în cânti cu jucării, sau să le sperii cu gogorițe ori cu ființele fantastice ale imaginației copilărești. Nu zic că oamenii sunt mai buni sau mai fericiți de cât erau înainte, dar pretind că ei nu mai sunt ce erau, că nu mai poți să-i faci ceea-ce erau, și că nu poți în siguranță să-i tratezi ca și cum ar continua a fi ceea ce au fost».

Acesta este sfatul pe care un înțelept și un onest ministru l'ar fi dat regelui. Acestea sunt principiile după cari ar fi trebuit să lucreze acest nefericit principe. Dar nu. El a voit să guverneze, nu zic rău, nu zic tiraniceste; zic numai că a voit să guverneze pe oamenii secolului al 17-lea ca și cum ar fi fost oameni din secolul al 16-lea; și de aceea s'a întâmplat că toate talentele și toate virtuțile lui nu l-au putut scăpa de nepopularitate, de războiul civil, de închisoare, de judecată, de sēcurea calăului. Aceste lucruri sunt scrise pentru învățătura noastră de minte.

O schimbare s'a făcut în societate. Trebuie să se facă o schimbare corespunzătoare în guvern. Este în natura lucrurilor că noi nu suntem, nu putem fi ceea ce au fost părinții noștri.

Agitațiile spiritului public, așa de adânci și așa de îndelung continuate ca acestea la cari suntem față, nu se sfîrșesc cu nici un chip. În pace sau în convulsiiune, prin legi sau în contra legii, prin Parlamente sau peste Parlamente. Reforma trebuie realizată. De aceea omul politic să se mulțumească a călăuzi această mișcare pe care n'o pôte opri. Deschideți porțile mari acestei forțe care aminteri va pătrunde prin spărturi.

„Vatra“.

Orbe dulci

Tip. „Gutenberg“, București

M A R A

(Urmare)

CAP. VI

I s p i t a

Norocul nu umblă tiriș, ci zboară pe aripă iuți și ți iese, când îi vine rëndul, fără de veste 'n cale: de geaba îl cauți, când nu'l găsești; de geaba fugi, când el aleargă după tine; norocul tău e numai al tău, și chiar dacă nu l'ai cunoaște tu pe el, te cunoaște el pe tine și nu te părăsește.

Te miri însă, de unde iese, și de aceea stai mereu gata, ca să'l apuci precum rîndunica prinde musca din sbor.

«De!... de!... țicea și Mara în gândul ei, când vedea pe Codreanu învîrtindu-se mereu împregiurul Persidei. — Mai știți!? Fata e fată; iar feciorul e curățel și deștept, fiu de popă, nepot de protopop și peste câte-va luni de țile bun de popie».

Nu mai era Mara podărița, nici precupeța, nici mai ales vèduva rămasă cu două copii sèraci: gătită de nuntă, ea se ținea drept, vorbea rar și chibzuit, ba, pentru ca lumea să aple, mai scăpa și câte o vorbă despre supèrările, pe care ți le fac datornicii.

Cam la fel era și gândul celor-l'alți.

Oamenii vèd și dau cu socoteală și înțeleg și și fac în cele din urmă părerea, care le ține loc de adevèr neîndoios: era lucru hotărât, că Persida și Codreanu se potriveșc ca făcuți anume unul pentru altul.

Cu cine adecă să se fi potrivit Persida, dacă nu cu Codreanu?

De oare-ce parohiile nu sunt la fel, bogosloviile erau și ei fel de fel de oameni. Cei mai mulți erau foști cântăreți de strană, care veniseră la preparandie, ca să se facă dascăli. Din preparandie au intrat apoi în școala teologică. Alții se făcuseră dascăli, se însuraseră și veniseră acum cu neveste cu tot la Arad, ca să se pregătească din ale socrilor pentru preoție. Puțini numai trecuseră și câte-va clase gimnasiale și abia câte unul-doi de curs, viitorii protopopi, aveau toate cele opt clase. Pentru toți însă lucrul de căpetenie era să scape de cătanie, care pe timpul acela ținea doi-spre-zece ani.

Nu'i vorba, puteai să te răscumperi ori să ți plătești vre-un obșitar, ca să ți ție locul: aceasta însă numai oamenii bogați puteau s'o facă; cei mai sèraci ieșiau mai bine cu socoteala, dacă intrau în școla de teologie.

Pe Codreanu vârsta de două-țeci de ani îl apucase în clasa a șasea: nu 'i-a rămas dar de cât să intre și numai cu șase clase în rëndul bogosloivilor scutiți de cătanie.

De și nu era însă între cei d'intèiù, el se ținea în rëndul lor, căci nu de geaba era nepot de protopop.

Lasă că era băiat țanțos, și bun de petreceri, dar îi dădea mâna să fie. Apoi nici nu-și bătea capul cu viitorul.

Oamenii sunt precum 'i-a lăsat Dumnezeu: fiind-că popa e sufletul și cărma și cinstea satului, ei țin să aibă popă dintr'ai lor.

E dar lucru de sine înțeles, că, murind un popă, fie feciorul, fie ginerele, fie vre-un nepot îi ia locul.

Și cine oare ar fi putut să știe mai bine de cât protopopul, unde a murit popa și n'a lăsat fecior, ci fată și frumoasă, și cu zestre bună?

Doi ani de-a rëndul Codreanu petrecuse vacanțele și sèrbătorile la Buteni, unde citea Apostolul și cânta în strană, ca poporenii să'l cunoască, și stătea în gazdă la prenteașa, unde se simțea foarte bine.

Asta se știa, dar omul chibzuește și Dumnezeu potrivește, și n'aveai ce să'i faci lui Codreanu, dacă se simțea mai bine aproape de Persida de cât departe de dènsa.

Ciudat lucru!

Persida, fată tînèră și intrată de curènd în lume, se uita la el cu un fel de sîială și se simțea foarte măgulit, când el se apropia de dènsa și îi vorbea. De și dènsul era numai de două-țeci și trei de ani, ea îl socotea om deplin, foarte aședat, foarte cu minte, foarte învèțat și'l punea sus de tot în gândul ei, în cât ar fi fost în stare să'i sàrute mâna.

Codreanu o vedea aceasta, se simțea și el măgulit și înălțat în gândul lui, se apropia cu toate aceste numai cu un fel de frică de dènsa. O vedea așa înaltă, trupeșă, frumoasă și deșteaptă, se mira adese-orî, cât de bine știe dènsa să judece pe alții și nu se mai îndoia, că-l va judeca și pe el mai curènd ori mai tårđiù cu totul alt-fel. Era însă oare-cum legat de dènsa. Trei sèptemâni de țile, în timpul pregătirilor de nuntă, ei s'au vèduț în toate serile, și lumea îi lua tot-dea-una pereche, par'că fără de dènșii lucrurile nici n'ar fi putut să meargă bine. Ear acum în timpul nunteii, tocmai fiind-că era lume multă, ei au stat foarte adese-orî singuri, nebăgați de cei-l'alți în seamă, și oamenii tineri, fecior și fată, nu știu nici o dată unde vor ajunge cu vorba, când se află singuri.

Tårđiù pe la miezul nopții liniștite, senine și răcoroase, ei ședeau pe o laiță din grădina de flori ce se întindea în fața casei, dincolo de cortul de verdeăț. Jocul încetase deocamdată, jucătorii se rēcoriau plimbându-se prin curte, muzicanții odihneau, eară în cort era o sgomotoasă și veselă învèlmășeală.

Persidei îi venea să plângă. De când se însurase, el o

necăjia mereu cu Națl. Eară el o necăjia, fiind-că era un farmec nespun în necazul ei. Cu toate acestea dânsa nu se putea stăpâni, căuta din adins să fie cât mai des singură, cu dânsul: era cuprinsă de un fel de beție, 'i se răscolisă, par'că, toată firea și ar fi voit, ca așa să și rămâie.

«Eū am vădūt, — dîse el rîdînd, — că schimbați fețe, că glasul îți era înecat și tremura, că nu mai știați ce să faci și ce să dîci!».

«Doamne! — răspunse ea, — m'am speriat. Cum să nu mă sperii, când mă pomenesc de odată, că un om, cu care n'am mai vorbit în viața mea, vine la mine și 'mî vorbește ca și când am fi copilărit împreună?»

Luī Codreanu lucrul acesta 'i părea peste putință.

«Eū nu cred, că n'ați mai vorbit, — dîse el.

«Eū ce să-ți fac, dacă nu mă cređi?» răspunse ea dînd din umăr, și ear se vedea stînd în fereastra deschisă, uitîndu-se îndrăzneată și ca un copil rîsfățat la Națl. Asta însă nimînuī în lumea aceasta n'ar fi fost în stare să 'i-o spună.

El apucă amîndouă mînile ei și se simți cuprins de un fel de îndărătnicie. Erau par'că de lemn mînile acele, carne moale și rece, buștean fără de viață, în cât ar fi voit s'o sguduie strîngînd-o de mîni.

«Și cu toate aceste îți pare rău c'a plecat, — grăi dânsul, — și ai pierdut voia bună de când a fost el aici!».

«De ce să dîci nu? — îi răspunse ea. — Nu știu nici eū de ce, dar îmi pare rău. N'am nimic cu el, dar m'a cuprins un fel de întristare, fiind-că 'mî părea mîhnit ca și când eū aș fi de vină».

Codreanu începū să tremure.

«Și mi-o spuī mie asta — așa par'că puțin îmi pasă!

«De ce să-ți pese?»

«Pentru-că mă doare, — dîse el luat pe din'ainte de o pornire, pîn'acum luī necunoscută. Ar fi voit s'o tragă la sine și s'o strîngă 'n brațe, apoi să se ridice și să fugă, ca să n'o mai vadă 'n ochi.

«Mă doare!» — Vorba aceasta era rostită așa, că orī și care femei, chiar și o copilă mică, trebuia s'o înțeleagă. Persida se simțea foarte strîmtoată. Ar fi voit să 'și scoată mînile din ale luī, dar nu îndrăznea, se temea că el se va mîhni. Mînile ei începură și ele să tremure.

«Doamne! — dîse ea, — ce să fac, dacă nu știu să spun ce vreaū și vorbesc prostii? Să nu mai vorbim despre dânsul. Eū n'am nimic cu el, nu vreaū să știu de el! Nu vreaū, îți spun, și trebuie să mă cređi!».

Codreanu era muiat, scos din sărite.

La asta nu se gîndise. O luase așa în glumă, pe tîndălite, ca să-și petreacă timpul, și din glumă 'n glumă el s'a pomenit în cele din urmă într'o încurcătură, din care nu mai putea să iasă. Îi părea rău c'a apucat-o de mîni, îi era rușine c'a scăpat acele vorbe, dar nu mai putea să dea înapoi. Era 'n vorbele rostite de dânsa o atât de gingașă părere de rău, încât el se simțea umilit, vinovat și, fără-ca să-și mai dea seamă despre ceea-ce face, ridică una din mînile ei și o sărută.

«Vaī de mine! — dîse ea speriată. — Cum poți d-ta să faci asemenea lucruri!»

Îi era par'că stelele cad de pe cerul senin, îi venea să plîngă, dar nu era 'n stare să se ridice și să-l părăsească.

«D-ta ești de vină!» — răspunse el strîmtoat.

Persida, deși tînără încă, era femeie și simțea înțelesul acestor vorbe.

«Să mergem, te rog, — îi dîse ea încet și stăruitor. — Să mergem! — dîse ear hotărîtă de a nu mai rămîne nici odată singură fie cu dânsul, fie cu altul.

Intorcîndu-se 'n curte, era și el hotărît să nu mai rămîne singur cu dânsa. Îi era ca și-cînd s'ar fi jucat cu focul și s'ar fi ars.

Nici c'aū mai rămăs singurī, dar vrînd nevrînd erau mereu împreună, se gîndeau mereu unul la altul, se simțeau foarte apropiați și nu se puteau împăca cu gîndul, că în curînd, poate chiar mîne, va trebui să se despartă.

Persida era cu toate aceste mîhnită, când a aflat, că Seca Lena și Mara aū luat înțelegere, ca ea să mai rămîna pînă după hirotonirea luī Munteanu, apoi să se ducă pe vre-o două săptămîni cu însurăteii la Sân-Miclăuș. Acasă la Radna tot n'avea ce să facă.

A rămas dar, a stat, s'a dus, s'a întors și ear a stat.

Mai rău nici c'ar fi putut Mara să potrivească lucrurile, fiind-că prea mult stă singură și la prea multe se gîndește fata tînără, când rămîne în casa cu însurăteii.

Apoi Codreanu venea și el să-și vadă prietenul, și Persida nu putea să fugă de dânsul.

Nu-l mai pune, ce-l drept, tot atât de sus ca mai 'nainte, în gîndul ei, dar îi era mai presus de cei-l'alți, simțea, că poate să facă ce vrea cu el, îl știa, că e foarte simțitor, și n'ar fi fost în stare să facă orī să dîcă ceva ce-l supăra, s'ar fi simțit nenorocită, dacă l'ar fi mîhnit.

Cum, Doamne, să mai rămîna el străin de dânsa, când o vedea atât de cu minte, atât de dulce la fire, atât de îndemînatecă și atât de doritoare de a intra în voile luī?

Nu încăpea în mintea luī gîndul, că s'ar pute, ca el să nesocotească voința părinților săi și mai ales pe a bunicului său, care era protopop. Nu mai încăpea nici o îndoială, asta o știa și Persida, că la toamnă el are să se însoare, să să popească și să fie om cu rostul luī. Pîn'atunci însă? De ce oare să se lipsească de mulțumiri, pe care numai acum poate să le aibă și apoi nu le mai găsește toată viața luī? Ce ar fi putut să-l despăgubească? Ce perdea dânsa?

Nimic! Așa gîndea și Persida ea însa-și. Deși era însă lucru neîndoiș, ea se îndoia din dî în dî mai mult, că el se va însura la toamnă — așa cum știa el. Judeca, nu cu mintea, ci cu inima ei, și-ī părea peste putință, ca el să-și poată călca pe inimă.

Cei-l'alți, care judecau cu mintea, erau și ei de aceea-și părere, căci oamenii judecă după ceea ce ved cu ochii lor. În gîndul lumii nu mai încăpea nici o îndoială, că nu are Codreanu să fie ginerele preutesei de la Buteni, și Mara făcea în toate serile socoteala, se tînguia mereu ea singură cu sine și chibzuia, cum s'o apuce, ca să scape cu puțin de astă-dată.

S'ar fi putut oare să nu meargă vestea și pînă la Părintele Protopop?

Trecuseră examenele, se 'mpliniseră două săptămâni din vacanțe, dar băiatul tot nu se întorsese acasă. Tocmai acum întârția, când ar fi trebuit să alerge, cum aū alergat cei-lalți, care știaū să spună ce'l face să 'ntârzie.

Părintele Protopop era om mărunt și uscat, cu barba creată și de tot albă, dar iute, țepăn și foarte sprinten pentru vârsta lui. El nu știa ce va să dăcă răbdarea, viața lui toată a grăbit, acum însă ședea foarte liniștit în jețul lui și se scărpină din când în când la ureche. Tare ar fi voit să plece la Arad, ca să-și aducă nepotul, cum l'a mai adus și alte dăți, dar nu putea să se dumirească, cum ar fi mai bine. Îi era greu, de tot greu, și de câte-orī venea să fea vre-o hotărīre, se ridica puțin din jeț, apoi ear se lăsa înapoi.

«Cum or veni lucrurile, așa să vie!»—dăcea el în gândul lui;—tot nu pot eu să știū, cum e mai bine!»

Ar fi voit să vadă fata și să se încredințeze, dacă e adevărat, că ea are, precum 'i s'a spus, zestre frumoasă.

Dar nu! Cum or veni, așa să vie!

Așa aū și venit.

Băiatul s'a 'ntors în cele din urmă acasă și 'era, par'că nimic nu s'ar fi întemplat, tot ca mai nainte. La Buteni însă el n'a grăbit, și nici popa, nici protopopul nu-l zoriaū sa meargă. Voia să se ducă, dar aū trecut trei săptămâni și nu s'a dus. Săptămâna a patra, în sfirșit, a plecat, dar nu la Buteni, ci la bunicu-său și de acolo la Arad.

«N'ai ce să-ți faci!»—dăcea protopopul, care era om bătân și slab la fire.

Popa însă, care era mai tiner și mai cu virtute, s'a făcut foc și ar fi plecat în urma lui, dacă nu l'ar fi oprit preuteasa, care era mamă și fiica protopopului.

Nici că era nevoie să plece.

Feciorul lui n'a stat decât o dă la Arad, apoi s'a întors foarte muiat la bunicu-său, unde era tot a casă.

S'a dus, fiind-că voia s'o vadă și să-și spună, că n'a fost la Buteni și că nici n'are să meargă. După-ce a vădut-o însă, nu i-a spus nimic.

Ea știa, că el are să vină, ea-l așteptase, și după-ce s'a uitat în ochii ei, îi era rușine, că n'a fost la Buteni și a luat hotărīrea de a se duce. De aceea s'a întors atât de în curând. Pe drum însă ear a început să simtă, că nu poate să se ducă.

Nu mai știa nici el ce vrea și ce are să facă; ar fi voit, ca cine-va să-l siluiască, să-l despartă de Persida, care îi părea prea multă femeie pentru dânsul, prea stăpână pe sine și pe voința lui.

Și era, în adevăr, stăpână Persida. Âncă din noaptea în care el îi sêrutase mâna, ea-l socotea om slab, pe care poate să-l poarte după bunul ei plac, și tot-odată om de o rară bunătate de inimă, care ține mult la dânsa. Îi intrase încetul cu încetul în minte gândul, că el nu poate să trăiască fără de dânsa, și o dulce mângâiere sufletească o cuprindea, când își dedea seamă, cât de fericit poate să-l facă, fără ca să-și dea măcar silința. De aceea știa, că el are să vie și iar să vie și eară-și și eară-șiși aștepta în liniște cum aștepti răsărīrea soarelui și coacerea fructelor bătute de rațele lui.

Toamna, târziu, după-ce bruma pișcase frunțele, ea ședea cu Anca la fereastră, amândouă cu cusutura 'n mână.

Trică intrase în două rânduiri la ele. Era cuprins de un fel de neastêmpêr. Voia să-și spună ce-va, de grab, cât mai curând, dar numai ei, ca să nu afe și Anca.

Persida ieși, ca din întemulare, după el.

«A venit Naț!»—dăse el.—L'am vădut! Ear e aici!

«Ce-mi pasă mie?!»—răspunse ea supărată și se întoarse în odaie.

Cu toate aceste, ea se uita des pe fereastră, în stradă.

Dac'a venit, el nu putea să nu treacă pe aici!

Tot ar fi voit să-l vadă.

Dar el nu trecea și nu trecea. Se apropia timpul prânzului, și el nu se ivea nici de la dreapta, nici de la stânga.

Poate că nu știa, că dânsa se afla tot aici.

Când le poftiră la masă, ea se depărtă cu anevoie, ca siluită, de la fereastră. La masă stetea ca pe spină, căci s'ar fi putut, ca el să treacă tocmai în timpul, când ea nu se afla la fereastră.

Era lucru de neînțeles!

Ce avea dânsa cu el? Stând, după masă, ear la fereastră, ea-și reamintea cele petrecute, se vedea stând în fereastra deschisă, trecând prin fața măcelăriei, întelîindu-se cu el pe pod, vorbind cu el în mijlocul nuntașilor, și ear o treceaū fioriū, ear o cuprindea amețea, ear se simțea sleită de puteri, încât nu mai putea să-și dea seamă despre ceea ce face orī vorbește. Se temea ea însă-și de sine.

«Doamne!»—dăse în gândul ei,—de ce vântul a trebuit să isbească atunci fereastra!?»

Toate n'ar fi fost, dacă fereastra aceea s'ar fi spart altă dată.

Era lucru de ne'nțeles!

Dar el nu se ivea nici de la dreapta, nici de la stânga, și cu cât mai mult se apropia seara, cu atât mai viu îi era neastêmpêrul.

«Uite, își dăse ea,—așa, ca mine acum, trebuie să se simtă Codreanu, când vine să mă vadă... Ah! Doamne ce-ar simți el, când ar ști ce simt eu acum?!»

Ea tresări și se cutremurâ în tot trupul, apoi se ridică și se depărtă de la fereastră cuprinsă de simțemêntul unei grele vinovății.

«Nu vreaū! — grăi țindu-se ear drept și cu capul ridicat.

Nu mai voia să-l vadă, vrea să nu mai voiască a ști, dacă el trece orī nu; îi era greu să se stăpânească, dar durerea, pe care o înfrunța, îi părea dulce ca jertva de spășire—și n'a mai mers la fereastră.

Și totuși sufletul îi era cuprins de o lină și adincă mâhnire. Pêrdușe, par'că ceea ce era mai frumos în viața ei, gândul, că nu se poate, ca el să nu vie. S'a putut!

Seara, după ce s'a aședat la odihnă și nu putea să doarmă, ar fi voit să poată plânge. Dar de ce adecă să plângă, când n'a fost nimic, n'are, nu poate să fie ni-

„Vatra“.

Piramida lui Cheops

Tip. „Gutenberg“.

mic între ea și el? Și-a făcut ea, așa din senin, un gând și l'a perdut.

Diua următoare era Duminecă.

Dimineața a căzut brumă groasă, după răsărirea soarelui s'a lăsat negura, ear înspre ameață-ți soarele a risipit ceața și cerul s'a înseninat. Era una din zilele de toamnă, în care mereu îți vine omului să plângă. Prin vîzduhul curat și proaspăt fluturau cădînd alene spre pămînt lungi fire de păingenis, ear de pe duși se scuturau din când în când frunzele brumate.

«Hai să mergem la Păduriță!—dise Anca după masă, — că n'o să ne mai ducem anul acesta!»

«Să mergem,—îi răspunse Persida.—Dar, adause peste puțin, în silă, fără ca să voiască,—să mergem numai noi.»

Era departe, pîn'acolo, aveau să treacă tot orașul, de oare-ce crîngul orașenesc se află tocmai la cea-l'altă margine.

Dar nu voiaū nici ele decît să se plimbe, și le era destul să se ducă și să se întoarcă, pentru-ca plimbare să fie.

În crîng era multă lume, ca 'n timpul răcoroaselor serii de vară, și era ce-va nespus de duios în fășăiala frunzelor de plop de curînd cădute.

Venise și el, și umbla așa singur pe una din cărările mai doznice.

Era tot el, dar cu fața oare-cum buhăită și bătută de vînt, cu pîrul lung și încălțit și îmbrăcat în haine vechi și soioase.

Persida, zărindu-l de departe, îl cunoștea numai de pe umblat și după făptură, dar nu-l vedea cum este, ci cum îl știa. Pe o clipă inima 'i se strînse; în clipa următoare însă ea 'și ridică capul și 'și urmă drumul înainte ca și când nimic nu s'ar fi ivit în calea ei. Puțin îi păsa, dacă el o va vedea ori nu, ba voia, ca el s'o vadă, ca să știe, că puțin îi pasă de dînsul.

Mergînd însă și apropiindu-se și vîdîndu-l mai de aproape și tot mai de aproape, ea a început să se moaie să se înduioșeze, să slăbească și mult ar fi dat să fie singură.

«Ah! sêracul de el! dise ea în cele din urmă. — Sêraca de mama lui, ce-ar țice, dacă l'ar vedea ce-a ajuns!»

Și era par'că ea și numai ea îi purta vina.

«Eū nu mai pot! dise ea, apoi ear își ridică capul.

«Uite! — urmă apoi adresîndu-se la Anca, — e și Națl de la noi aici».

Anca știa foarte bine cine e Națl, fiind-că mult s'a vorbit despre dînsul, atît în diua nunții, cît și mai în

urmă, dară n'ar fi fost în stare să-l cunoască și era foarte mirată, că Persida poate să stea de vorbă cu un om, cum îl vedea acum pe Națl.

Națl se dete un pas în napoi, cînd se pomeni fără de veste în fața Persidei, care se uita cu ochii mirați la dînsul. Îi era greū, și-î părea bine, și-î venea să fugă, și-l năpădeaū lacrămile.

«Ei comedie! veți d-ta comedie!» dise el în nemțește, rîdînd cu toată fața lui cea atît de schimbată.

«Te-am vîdut, — grăi dînsa tot în nemțește, — și te-am cunoscut de departe!»

«Și eū te-ași fi cunoscut, dacă te-ași fi vîdut, ori cît de departe ai fi fost».

Apoi nu mai știaū ce să țică și rêmaseră uitîndu-se ea la dînsul, și el în pămînt.

Doamne! de ce nu erau singuri?

Acum știa și dînsa, de ce n'a trecut el pe sub fe-reastră și se uita la pîrul lui, care par'că atît de bine îi ședea așa încălțit cum era, și la hainele lui, care par'că nu mai erau soioase.

«Rêmâi acum aici?» — întrebă ea.

«Se înțelege! — răspunse el, — adică nu, ci trec la Timișoara, dar mai staū pe aici!»

Doamne! De ce nu erau singuri?

«Adio! — dise ea întinđîndu-î mîna».

El se întoarse strîmtorat spre Anca, care nu știa, precum se vedea, nemțește, și ridicîndu-și cuviincios pălăria, îi dise în românește: «Iertați, Domnișoară! Ne cunoaștem cu Domnișoara de a casă și am fost foarte mirat s'o vîd aici».

«Adio! — grăi din nou Persida și-î întinse încă odată mîna.

El o luă, o strînse și rêmase tăcut și nemișcat ca parul bătut în pămînt: abia după ce ele se depărtaseră, a pornit încet pe urma lor, mergînd cu ochii îndreptați mereu spre făptura ei înaltă și mlădioasă.

Trecînd peste piața cea mare, ea încă de departe își îndreptă privirea spre biserica minoriților. Era tocmai timpul vecerniei.

«Să intrăm, te rog, pe o clipă», — grăi dînsa.

Intrată apoi cu Anca în biserică, ea se stropi cu apa sfințită, lasă pe prietena ei într'o bancă și se duse umilită în fața unuia dintre altarele mici, la care un preot citea missa tăcută, cădu în genunchi și-și plecă cu inimă căită capul

Eară Națl, vîdînd că ea intră în biserică, nu mai îndrăsni să-și urmeze drumul.

(Va urma)

RĂSBUNARE

DE

CARMEN SYLVA *urmare**(Traducere liberă de I. L. Caragiale)*

În vremea aceasta, ea spărsese cîobul de oglindă în care se văzuse așa de schimbată — singura oglinjoară ce se afla în casă. Adevărul e că, cu pletele ei negre sbîrlite și cu ochii ei întunecați, avea o înfățișare din cale afară sălbatică.

Voise să nimicească pe acest ghicitor mut al sufletului ei; căci, după ce'i treceau frigurile de turbare, ea putea citi în fundul cugetului că ura ei eră mai puțin adîncă, mai puțin sigură de cât trebuia să fie. Deodată, când lucra mai întezit la răsboi, se oprea pe loc dusă cu gândul pe altă lume, cu privirea pierdută cine știe unde. Apoi se trezea par'că dintr'un vis, se scutura din tot trupul și se pornea pe lucru cu toată puterea.

«Ancuțo, zise Dragomir, într'o seară, știi tu una? Pîrvu mă biruie. Fuge toată lumea de mine, nu mai pot nici cumpăra, nici vinde. Mai bine să plec de-aici și să'mi caut de lucru undeva, în altă parte. M'oiu întoarce mai încolo când s'or mai potoli lucrurile.

— Dar noi? zise femeea.

— Voi.... Voi să stați aici să păziți casa și ce bruma mai avem și noi.»

Ancuța oftă adînc; era așa de sdrobotită de la o vreme că nu mai putea ști ce era bine și ce-ar fi fost mai bine. Trăia și par'că nu trăia. Atîta bucurie mai avea să stea cu copilul pe genuchi, să'l asculte gungunirile dulci. Cât era de blîndă și de tristă, îi era teamă pentru copil și de mîngâierile adesea prea aspre ale tatălui. Și Sanda îl smucea pe copil uneori din brațe și'l împingea supărată când mititelul începea să plîngă.

«Și ești, zicea Sanda, o să fie o mămăligă ca mă-sa... nu ne seamănă noi!»

Într'o zi, Dragomir când trecea p'în sat se pomeni cu o piatră după el, și apoi alta și pe urmă o ploaie de pietre, pe cari i le aruncau copiii ieșind dela școală. Se aplecă repede și ncepî să le arunce înapoi una câte una — pe o fetiță o rîni la glesnă, unui băiat îi sparse capul, altuia, care ridicase mîna la cap să se apere, i rupse un deget.

Fapta asta 'n sîrșit sculă tot satu 'n picioare. Nu mai era chip.... Dragomir trebuia să'și ia cîmpii.

«Sando, tu ești bărbată.... Îți las în seama ta și nevasta și copilul. Eū caută să mă duc.... Mai bine pentru voi să nu mai stați, pînă s'or mai potoli dușmanii. O să vie ea și vremea noastră.... Acu sunt ei mai tari.... S'au dat toți în partea dascălului... (aici, o înjurătură să se cutremure carnea pe om)... Mă duc... plec... Remâneți sănătoși!»

Fără vorbă, Sanda dete din cap, că adică: «bine», și'i luă copilul din brațe... Ancuța fugi tocmai în fundul curții ca să nu'l vadă pe Dragomir plecând, și Dragomir plecă degrabă fără să se mai uite 'napoi.

Când află că Dragomir fugise, Pîrvu își răsuci mustața cu mulțumire, mirîndu-se totuși că lucrurile s'au isprăvit așa de scurt.

Câte odată, învățătorul descuia dulapul și s'apucă să netezească binișor coadele tăiate. Adesea îi venise să le arunce, ca să scape de farmecul lor; dar fermecele aū putere.... De ce să le-arunce?... Și așa, simțind bine cum creștea primejdia, Pîrvu zîmbea și le mîngăia merou.

Se dedese vacanță la școală: scăpaseră și școlarii și dascălul. Și era cald! Sanda nu se arătase nici la coasă, nici nicăiri, par'că intrase 'n pămînt. Ancuța făcea acuma toate treburile.... Ziua muncea și noaptea pîndea așteptîndu'și bărbatul, care venea din când în când în puterea nopții să'și vadă casa. Venea cine știe de unde călare pe deșelate cu picioarele goale, om scăpătat care și pierduse fugărit tot rostul.

Și încă și alt necaz: Dragomir își temea nevasta. Într'o noapte pe lună, — ce'i veni lui! — nu fusese cam de mult pe la el — își lăsă calul priponit tocma 'n fundul ogrăzii și încetinel, pitulându-se pe lîngă mărăcinii, s'apropiă de casă.

Nemerise bine... Un om dedea tîrcoale pe la poartă. Dragomir cu inima oprită 'n loc apucă strîns prăselele cuțitului. A!... e Pîrvu... Ce caută? Ce umblă de colo pînă colo?... să dea foc casii?... să omoare pe copil?... să scoată din minți... să necinstească pe Ancuța!... Ce-o fi, bine nu e.

Dragomir totuși nu mișcă, stînd gata să se arunce la nevoie asupra dușmanului.

Pîrvu intră furișat în curte, s'apropiă binișor de o fereastră și bătu încetinel.

...Ce'i asta?...

«Sando, șopti înfundat tînerul, Sando!»

Și așteptă.

Dragomir așteptă și el.

Fereștriuca se deschise în bătaia razelor lunii.

«Ce mai vrei cu mine? zise Sanda, cu glasul tremurat și cu resuflarea 'necată.

— Tot nu vrei să mă ierți?»

Sanda 'ncepu să riză amar... și, fără să zică o vorbă, își puse mîinile în pîr arătînd omului urmările crudei lui fapte.

«Iartă-mă odată; iartă-mă!»

— Să te iert? Da de când încap iertare între noi?

— Sando, nu mai am odină... M'ai fermecat... Coadele tale sunt fermecate.

— Atunci dă-mi-le 'napoi.

— Nu se poate; acu sunt ale mele...»

Și voind să-și îmblânzească vorba prea aspră, învățătorul adăogă duios:

«Lasă-mi-le mie, fată, mă rog; ce-o să mai faci tu cu ele?»

— Mi le 'nnod în cap și mai mă duc și eu la horă în loc să stați ascunsă de lumina zilei și de ochii oamenilor ca o bufniță.

— Așa?... tocmai de-aia nu ți le dau. Las că ești frumoasă destul ș'asa... Nu te mai duce la horă... Stai acasă! să nu te mai vîz jucând!»

Dragomir se lovi cu palma peste obraz și 'ncepu să fluere 'n sec cum flueră rumânul când vede ceva de s'ar cruci și dracul. Un zîmbet ciudat îi umflă nările, și gîndul îi zise:

«Acu ești al meu! acu te-a luat gaia!»

Sanda se uită drept în ochii tînerului:

«Acuma 'mî și poruncești, ai?»

— Vezî bine... nu te-am biruit?... N'ai să fii tu a mea?»

Drept rîspuns, Sanda voi să 'nchiză la loc fereastra.

«Stai, nu 'nchide! mai stai!» zise el petrecîndu-și mîna între cercevea și pervazul ferestrii. Sanda strigă înecat:

«Dacă pică, Doamne ferește, frate-meu și te vede!»

— Ei! ș'apoi! gîndești că mi-e frică de el?... ori poate ți-e frică ție de mine!

— Mie frică de tine?... Acu nu mai mi-e frică.»

O tăcere... lungă tăcere. Apoi, Pîrvu foarte încet:

«De ce tremuri, Sando?... Ce tare ți se bate inima...»

De ce ți se bate așa tare?»

— Pentru că nu pot să 'mî rîsbun pe tine...

— Lasă c'o să pot eu, șopti Dragomir, când l-ai încurca tu bine de tot.

— Tot crezi că nu te-ai rîsbunat destul?...»

Sanda tresări:

«St!... n'ai auzit? zise ea.

— Mi se bate și mie inima, rîspunse Pîrvu.

— Nu, nu inima.

— Vreun liliac, ori vreo cucuvea.

— Nu... Par'că a rîsuflat cineva ș'a rîs înfundat.

— Aș! de când te-ai făcut tu așa fricoasă?»

— De când mi-am pierdut coadele.

— Lasă: pîrul crește la loc ca iarba cosită.»

Și tînerul dete să-și mîngâie capul. Ea se smuci 'napoi... era cuprinsă de neliniște:

«A! dacă aș fi fost eu bărbat!»

— Bărbat? de ce?»

— Cum te-aș fi 'njunghiat!»

— Injunghia-mă acu... Ține cuțitul.»

El cu o mîna îi dete de prăsele cuțitul și cu mîna cealaltă o apucă pe a ei. Sanda se uită lung la tăișul

lucios ce sclipea la lumina lunii; apoi se uită la Pîrvu, care aștepta nemișcat cu cotul rezemat de fereastră.

«... Ce sunt eu, bărbat?... eu sunt femeu...» și 'i dete cuțitul fără să mai privească tăișul sclipitor.

«Sando! Sando!» strigă Ancuța de dincolo din odaie. Intr'o clipă Sanda se făcu nevăzută.

Pîrvu mai stete încă pe loc, pierdut în gînduri adînci, când oftînd, când zîmbind. El nu vedea ochii lui Dragomir scînteind în dosul mărcinilor; vedea numai pe Sanda, pe Sanda de adineaori, pe Sanda pe care o iubea sufletul lui din fundul fundului. Bucuros s'ar fi lăsat să-și ucigă ea: atunci ar fi luat-o în brațe, ar fi scaldat-o în sângele lui, dîndu-i cea din urmă picătură de viață cu cea mai caldă bucurie.

Dar Sanda nu voise să-și lovească. De ce? O îmblânzise el în adevăr? La această gîndire, o fericire nespusească îneca sufletul tînerului învățător. El aplecă binișor fereastra pe dinafară și plecă.

Ancuța, trezită din visul urît care o chinase și o făcuse să strige, adormi iar făcîndu-și cruce, și Sanda se întoarse iar la fereastră. Cu fruntea rezemată de mîna ea își afundă lung privirea în întunerecul depărtat al nopții. Ea auzi țacăneala unui pas de cal, care se stinse degrab în șgomotul valurilor Oltului. Stete mult așa căutînd să-și stringă și să 'și aducă 'napoi tot, tot ce se petrecuse adineaori, când Pîrvu sta drept în fața ei și aștepta să-și lovească.

De ce nu-și lovește?... De ce 'și uitase setea ei de rîsbunare?»

O mie de gînduri îi treceau încurcate prin minte ca norii pe d'asupra lunii limpezi. Un fior o apucă din spate... Era prea răcoare... Inchise fereastra și se culcă.

Îi era cald... o îneca. De geaba se așeză în toate felurile pe culcușul ei tare, pe care adormea aldată așa de repede: somnul fugea de ea. Se sculă și ieși din casă.

Apucă de vale spre rîu și se așeză pe malul singularic...

Adineaori el fusese în fața ei; viața lui fusese 'n mîna ei; putea să i-o ia; și 'n loc el să tremure, tremurase ea... Din gînduri în gînduri, Sanda 'și aduse aminte de vaca jupuită de vie, și o simțire de tot nouă, pe care această fată nici n'o bănuise vrodată, nici nu o putuse înțelege la alții, începî să-și cuprinză sufletul — mila.

Și iar se gîndi la Pîrvu, închipindu-și ce trebuia să fi simțit el când a găsit pe frate-său rîpus!... Cum o fi plîns!... Cum și-o fi smuls pîrul din cap!... Cum o fi strigat în ajutor!... Cum o fi sărutat pe bîetul de Voinea!... Deodată gîndul ei sări la omul pe care ea îl știa că făcuse cruntul omor, la fratele ei Dragomir, om crud, care nu trebuia iubit, pe care ea nu-și mai putea iubi pentru că omorise pe fratele Pîrvului.

Lacrimi începî să ude obrăjii fetii, lacrimi, pentru întăia oară lacrimi de milă.

(Va urma).

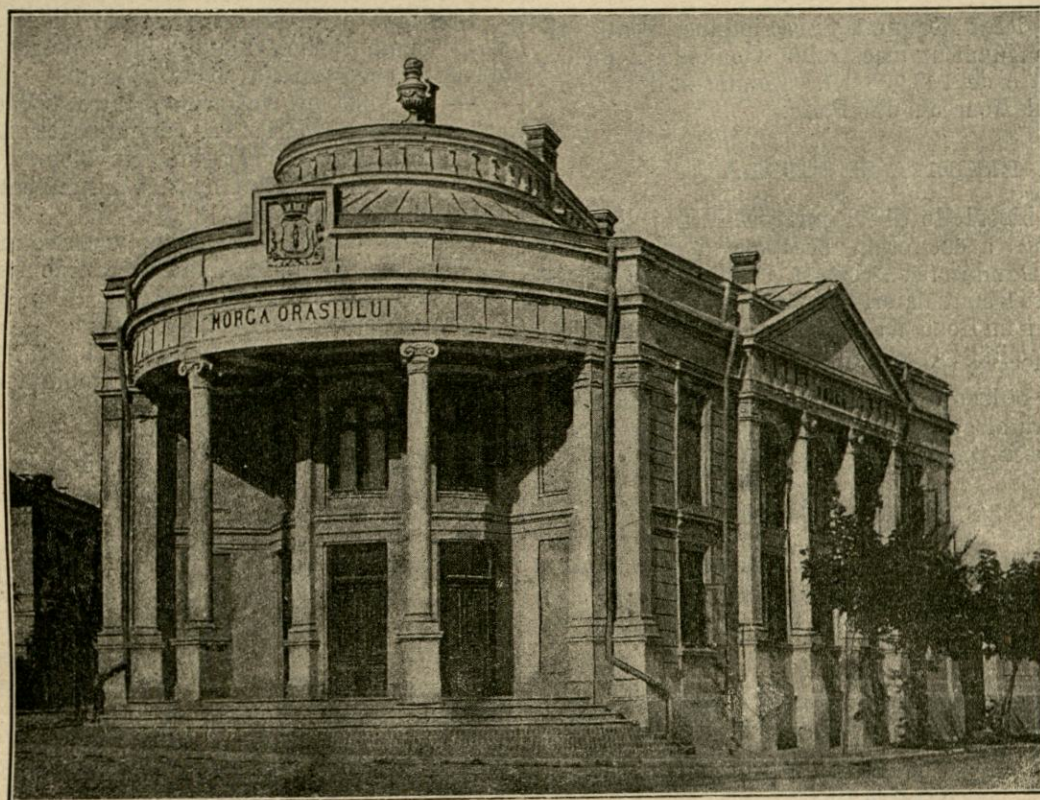
FEL DE FEL

LITERATURĂ, ȘTIINȚĂ, BIBLIOGRAFIE

Memoriile lui I. Brătianu. Dl. C. I. Brătianu, fiul repositatului Ion Brătianu, va publica în curând în câteva volume memoriile părintelui său.

Documente istorice. A apărut în București un volum mare: «Documente privitoare la Istoria Românilor.» Urmare la colecțiunea Eudoxiu de Hurmuzachi. Suplimentul I. volumul V. 1825—1838. Documente adunate și coordonate de d-nii D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic. Publicate sub auspiciile ministeriului cultelor și instrucțiunii publice și ale Academiei Române. Aceste documente conțin mai cu seamă acte diplomatice scrise aproape toate în franțuzește.

Martie în sala de ședințe a Senatului. Ședințele au fost prezidate de Majestatea Sa Regele. Iată acum programa lucrărilor: 1) Darea de seamă anuală a d-lui secretar general George I. Lahovari; 2) d. Grig. Tocilescu; Despre limes alutanus; 3) d. Th. Burada; O călătorie la Români din Moravia; 4) d. A. Brăescu: Clasificarea și analiza denumirilor topografice în România; 5) Raportul asupra lucrărilor puse la concurs (șapte elaborate); 6) d. G. Ionescu-Gion: Din istoria și comerțul Brașovului în sec. XVI-a; 7) d. Const. I. Lupu (Focșani): Despre plaiul Vrancea; 8) d. Elian de la Gruia: Strămtoarea Dardanelelor; 9) D. I. Nacian: Cercetări geografice asupra României; 10) d. D. Butculescu: Morminte române de la Turnu-Severin; 11) Prezentarea și aprobarea.

MORGA ORAȘULUI BUCURESCĂ

Academia Română. Sesiunea de primă-vară a Academiei Române va începe la 15 Martie. D-nul D. C. Olănescu, noul membru al Academiei va ține un discurs de recepțiune despre Vasile Alexandri, ca poet, autor dramatic și ca om politic. Tot în această sesiune va vorbi d. I. Calenderu despre episcopul Melchisedec. Elogiul lui Cogălniceanu va fi făcut în sesiunea anului 1895. Academia va proceda la alegerea unui membru în secțiunea istorică și a președintelui ei, în locul regretatului George Bariț.

Societatea geografică română, pusă sub augusta președinție a M. S. Regelui și a A. S. R. Principelui Ferdinand, s'a întrunit în adunare generală la 5, 6 și 7

socotelor pe anul 1893; Votarea bugetului pe 1894; Alegerea comitetului și biroului societății; Votarea mai multor propuneri a comitetului și votarea de noi membri.

ARTĂ, MUSICĂ, TEATRU

Ministerul cultelor a dat 10.000 lei pictorului Obedeanu pentru tabloul care reprezintă pe M. S. Regele în războiul din 1878. Acest tablou a fost trimis M. S. Reginei.

Expoziție de tablouri. C. G. Petrescu, elev al scoalei de pictură, va expune în luna lui Martie mai multe tablouri ale sale.

Revistele noastre muzicale. Cu revistele muzicale noi stăm rău. Avem trei reviste: una în Muntenia «România muzicală» a d-lui Cons. Cordoneanu, una în Moldova «Artă» a d-lui Titu Cerne, și una în Ardeal «Musa română» a d-lui Iacob Mureșan din Blaj. Aceste sunt revistele «noastre» muzicale și nici una nu își poate lua avânt, căci publicul e de tot nepăsător și nu le sprijinește. Se mai publică și alte poreclite reviste, colecțiuni de muzică etc., dar toate—din păcate—reproduc bucăți muzicale străine. Și asta e bine. Dar muzica noastră națională e desprețuită, la e batjocurată. Tocmai de aceea sunt de recomandat numitele trei reviste: ele se ocupă în deosebi de muzica noastră, de cântecele poporului nostru și de nevoile noastre. Mai bine puținul românesc, de cât multul străin.

Concertul Enescu. Micul violinist Enescu a dat un concert la Ateneu, întovărășit de profesorul din Viena Helmesberger. Enescu e numai de 13 ani și e absolut lauriat al conservatorului din Viena. Toată lumea a rămas uimită de talentele muzicale ale acestui copil: cântă pe vioară ca un adevărat maestru. Dacă va trăi, va deveni cel mai bun cântăreț pe vioară în Europa.

Monumentul lui Gounod. Subscripțiunea pentru ridicarea unui monument maestrului Gounod s'a închis. Suma adunată e de 103,000 lei. Monumentul va fi ridicat în parcul Monceau din Paris.

BISERICA ȘI ȘCOALA

Predici în bisericile din România. Mitropolitul-primat al României a dat ordin preoților să țină predici în biserică în Dumineci și sărbători. Cu deosebire preoții din orașele mari sunt dator să predice regulat. Obiceiul predicării în România s'a pierduse de mult și e bine, că Mitropolitul l'a reinceput.

Alegeri de episcopi în România. Marele colegiu electoral pentru alegerea episcopilor Argeșului și Buzăului va fi convocat pe ziua de 14 Martie.

ȘTIRI PERSONALE

Principele Ferdinand și prințesa Maria, moștenitorii tronului român, vor pleca în orașul Iași pe la începutul lunii lui Aprilie, unde vor petrece timp de 8—9 zile.

M. S. Regina. Ultimile știri sosite din Neuwied sunt îmbucurătoare. Dorita noastră Suverană e pe deplin restabilă.

VARIETAȚI

Foișorul lui Mavrocordat. Mănăstirea Văcărești, așezământ penitenciar, a fost zidită la 1716 de fanariotul Nicolae-Vodă Mavrocordat. El a zidit mănăstirea cu scopul să-i fie citadelă, fiindcă boerii îl urau și el se temea de răsunarea lor. Mavrocordat nu eșea din citadelă mai nici odată; avea oștire în curtea mănăstirii și sta acolo închis, făurind planuri contra boerilor pământeni. Mavrocordat își zidise însă și un palat în București (pe locul unde e azi biserica din mahalaua Foișor, ruinele se văd și azi în curtea bisericii). În acest palat ședea doamna lui Mavrocordat. De la palatul doamnei până la Văcărești, la locuința lui Vodă, era zidită o galerie pe colonne, un coridor cu geamuri, lung de un kilometru. Prin acest foișor venea Vodă, să-și vadă soția, căci pe strade nu îndrănea să iasă. Foișorul era păzit

de Grecii simbriași și de Arnăuți. Ruinele foișorului se văd și azi. După acest foișor se numește până azi mahalaua întreagă «Foișorul».

Un cal cu rang de boer. Ca dovadă cum își băteau joc domniile Grecii de obiceiurile țării noastre, povestim o glumă proastă a lui Nicolae Mavrogheni, cel mai nebun stăpân pe care l-au avut Români. După obiceiul din strămoși, Vodă ridicând în boerie pe oamenii cari i se păreau vrednici, le da cu această ocaziune «strafe boerești» după ranguri. Mavrogheni, într-o zi de anul nou, a dat mai multe boerii; în urmă și-a adus calul său de călărit, i-a pus în spate strafe boerești și l'a numit căminar (boer de a doua stare). Boerii au protestat, porunca lui Vodă însă a rămas, și calul a fost trecut în lista oficială a boerilor. Dar ticăloșia lui Mavrogheni n'a fost numai asta: spre rușinea lumii, Mavrogheni a dat boeria calului, în mijlocul bisericii! Un cal în fața altarului, în fața boerilor rușinați! Biserica, în care s'a făcut aceasta, e biserica zidită de însuși Mavrogheni, (azi pe soseaua Chiseleț).

Credință și credință. Grigorie Ghica avea între soldații săi un Polon. Odată Vodă aude pe Polon certându-se în curte cu un soldat Român.

— Ce împărțiți voi acolo? Intrebă Vodă.

— Sfătuim, Măria Ta, răspune Românul. Uite, Polonul asta dice că legea lui e mai bună de cât cea românească, eu dice că a noastră e mai bună și-i spun să iee și el legea noastră.

— Bine, băeți! Dumnezeu știe care e mai bună. Omul în care lege s'a născut, într-aceea trebuie să moară. Nu-i bine să-ți schimbi credința.

Apoi întorcându-se către Polon:

— Și tu, omule, de ce credință ești?

— Eă, Măria Ta, sunt de-o credință cu cărciumarul Nae din colț.

— Eă, ce credință?

— Am bătut Măria Ta pe credință la Nae vr'o patru copuri de vin. Nae crede că n'are să vadă de la mine bani cât o fi lumea — și tot așa cred și eu.

Vodă a început să ridă.

— Eacă, o rublă, băete. Plătește vinul lui Nae, și pe banii ce întrec mai bea vr'un cop în sănătatea mea. A doua zi Vodă vede pe Polon.

— Eă, băete! Ai bătut în sănătatea mea?

— Am bătut Măria Ta. Toată rublă am bătut-o în sănătatea Măriei Tale.

— Cum așa? D'apoi lui Nae i-ai plătit?

— Nu, Măria Ta. Nae e de credința mea și eu de credința lui Nae, și Măria Ta ai spus că nu-i bine să-și schimbe omul credința. Și-apoi pentru o biată de rublă să-mi schimb eu credința și să fac păcatul să o schimb și pe alui Nae?

Mujdea. Din zilele lui Mircea-cel-betrân, s'a păstrat un obicei numit mujdea, până la începutul veacului nostru. Mircea a stăpânit Dobrogea și Drăstorul (azi Silistra). Comunicația pe Dunăre se făcea cu luntri; iarna când Dunărea era înghețată, comunicația era cu mult mai mare. Era obiceiul că visteria plătea o pungă de bani (500 lei) orî cărui om, fie Român, fie Turc, care aducea mai întâiu vestea la Vodă, că Dunărea a înghețat și circulațiunea cu trăsurile pe ghiță a început. Obiceiul s'a păstrat și după ce Români au pierdut ținutul de dincolo de Dunăre. El a fost desființat la 1827 de Grigorie Ghica.

Copiii din orașe. Un psiholog engles din Boston, a făcut un studiu asupra copiilor de 6 ani, când ei intră în școala primară, în privința unor cunoștințe ale lor. El a constatat că 14% n'au vădut nici odată stele, 15% n'au fost nici odată la câmpie, 20% nu știaă că laptele se capetă de la vaci, 55% nu știaă că deosebitele obiecte de lemn sunt făcute din lemnul arborilor, 15% nu cunoșteaă colorile verde, albastru și brun cu numele lor, iar 47% n'au vădut nici odată în viața lor o oaie, o capră, un porc, etc., etc.

Un monument românesc în Viena. În parcul imperial de la Schönbrunn lângă Viena să află și azi o capelă mică, zidită de Șerban II Vodă Cantacuzinul. La 1683, la vestita impresorare a Vienei de către Turci, a luat parte și Șerban-Vodă ca ajutor lui Cara-Mustafa pașa. Viena a fost mântuită de Ion Sobiesky și de Șerban-Vodă. Pe Șerban nu-l lăsă inima să vadă pe Turci biruind pe creștini și ast-fel s'a pus în înțelegere cu impresurații și le trădă planurile Turcilor. Pe locul unde a fost lagărul românesc, Șerban a ridicat o capelă și o cruce cu inscripție latină și română. Capela a fost reînviată, crucea e acum într'un muzeu austriac. Inscripția crucei era — după cum am aflat o noi într'o carte veche de la 1842 :

«Inălțarea crucei este mântuirea lumii; crucea este «podoaba bisericii, crucea paza împăraților, crucea întârrirea credincioșilor, crucea mărirea îngerilor și rana «diavolilor. Noi, din mila lui Dumnezeu Șerban Cantacuzino Prințul țerei românești și al aceleası pentru «tot-d'a-una stăpânitor și Domn scl. am înălțat crucea «într'acest loc ca să slujească în toate zilele de eucerie «popului(?) și de cinstele celor sfinte, pentru vecinica po- «menire a sa și a lor săi, în vremea impresurării Tur- «cilor sub vizirul Cara-Mustafa Pașa, la Viana în Austria «de jos în luna lui Septembrie la zi 1 în anul 1683».

REVISTA POLITICA

Domnul Lascar Catargiu n'a reușit până acum să rezolve cestiunea demisionării ofițerilor de cavalerie. A fost, ce-i drept, un moment, în care ofițerii își retrăseseră demisiunile, mulți dintre dēnsii le-au renouit însă. Cel puțin așa sunt informate unele dintre diarele din capitală. Se crede însă, că cestiunea va fi în curēnd rezolvată; ea a perdut în tot cazul mult din caracterul ei acut.

Mișcarea ivită în poporațiunea rurală de asemenea nu s'a potolit încă. Tot se mai ivesc pe ici pe colo turburări și se produc conflicte între sătenii și autoritățile publice. E însă peste puțină de a aprecia cu destulă siguranță, dacă nemulțumirea crește ori scade.

Partidul național-liberal a avut în timpul celor din urmă două săptămâni două intruniri, una la 27 Fevruarie, iar cea-altă la 6 Martie. O nouă intrunire se ține Duminecă, la 13 Martie.

Dupa intrunirea de la 27 Fevruarie cetățenii intruniți la Dacia au însoțit pe fruntașii partidului până la localul clubului național liberal, iar de aici a pornit o parte din ei înainte, ca să treacă, precum dicea, prin fața Palatului.

În piața teatrului însă ei au fost opriți de gendarmii, cari au închis toate drumurile spre Palat. Ast-fel s'a intrerupt pe timp de vre-o două oare comunicațiunea pe calea Victoriei. Ca să deschidă comunicațiunea, reprezentanții autorității publice au dispus să se facă cele trei somațiuni.

La intrunirea a doua, armata era scoasă de mai înainte în stratele din preajma palatului, nu s'a produs însă nici un conflict.

Peste Carpați nimic nou, decât poate alte câte-va procese de presă pentru „Tribuna“ și „Foia Poporului“.

În primul din aceste procese, pertractat la 1/12 Martie, d-l Rusu

Șiriana a fost osândit, ca redactor al „Foii Poporului“ la încă 15 zile și 100 florini amendă. Cele-lalte urmează.

Părintele Dr. V. Lucaei a petrecut vre-o șecce zile la București, unde venise însoțit de d-l avocat Iuliu Coroianu.

Cu ocaziunea aniversării morții mult regretatului Grigorie Brătianu, Părintele Lucaei a rostit o cuvântare admirabilă atât ca fond, cât și ca formă, care a produs o adâncă impresiune asupra publicului foarte numeros și va rămâne ca un prețios model de retorică în literatura noastră.

Două zile în urmă, s'a dat în onoarea simpaticului luptător național în sala Hugo un banchet de vre-o 300 tacămuri, la care au luat parte toate partidele și toate straturile sociale din România.

Intorcându-se în Ardeal, părintele Lucaei s'a oprit la Ploiești, ca să mulțumească pentru prețiosul dar, o adresă album și o pană de aur, ce i se oferise din partea Ploieștenilor, și i s'a făcut una din cele mai însuflețite primiri.

Acum Părintele Lucaei se află la Șișești.

Situațiunea generală e neschimbată. Singurul eveniment mai însemnat e încetarea din viață a fostului guvernator al Ungariei, Ludovic Kossuth. Rēposatul era de 92 ani.

DE ALE CASEI

Sticlele în cari au fost medicamente își pierd mirosul lor și devin cu totul curate dacă le spălăm cu apă caldă și făină de muștar negru. Sticlele devin straveții și pierd ori-ce gust infiltrat de medicamente.

Cutiile cu conserve. E greu să constatezi, dacă conținutul cutiilor cu conserve este stricat ori nu. Se pot însă cunoaște cutiile cu conținut stricat după laturile cutiei. La sterilizarea cutiilor să scoate tot aerul din cutii și apoi se închid hermetic. Dacă n'a fost scos tot aerul, conservele se strică. Aerul produce putrejunie, dintr'asta să desvoldă gazuri. La cutiile bine închise laturile cutiei sunt plane sau încovoiate spre înăuntrul cutiei. Dacă pereții cutiei sunt însă încovoiați în afară, așa că cutia pare umflată, e semn că conservele sunt stricate, căci gazurile din cutie apasă asupra pereților și-i încovoae. Se poate, ca pereții cutiei să fie încovoiați fără ca conținutul să fie stricat — dar aceste cutii t.t-d'una sunt suspecte și trebuie să ne ferim de ele.

Leac contra pistruiilor. Pistruiile (petele pe obraz în timpul verii) se pot depărta ușor cu apă de trandafir cu borax disolvat (10 grame borax în 150 gr. apă de trandafir). În această apă să pot pune și câțiva picuri de tinctură de benzoe sau puțină Eau de Cologne. Cu un burete ud în această apă spălăm obrazul bine înainte de culcare și lăsăm să se usuce apa pe obraz. A doua zi însă nu e iertat să ne spălăm pe obraz cu nici un fel de săpun, ci numai cu apă rece. Procedul se repetă în toate serile, până dispar pistruiile. Leacul e foarte simplu și absolut nesticăcios. Trebuie să ne ferim însă de leacurile numite «secrete», pe cari și le procură femeile din farmacii, fără să spună farmaciștilor scopul pentru care le procură. Aceste leacuri de obicei conțin sublimat, materii corosive și otrăvuri, cari distrug pielea o încrețesc sau o fac scămoasă.

ILUSTRĂȚIILE

Veste bună. Sunt prietene și 'ș' eunose tainele. Una dintre ele se grăbește să-î aducă celelalte o veste. Ce fel de veste o fi, nouă nu ne pasă, tristă nu poate fi, asta se vede din ochii ei.

Adio! Încă tot îl mai zărește și nu se îndură să intre în curtea castelului până ce nu-î mai trimite de pe buze încă un Adio!

Primă-vara. În depărtatul Orient unde frumoasele zile ale primăverii sunt puține, cu drăgălășie ne înfățișează pictorul 3 fete la fântână privind duios porumbeii sburdalnic.

Afumat! A lucrat cât a lucrat; E grea munca, mai ușor e

clondirul. S'a îndrăgit de el și a tot supt până s'a afumat. Acum doarme și nici în somn nu 'ș' lasă odorul din mână. Copil face haz de el și 'l gădilă doar l'or putea deștepta.

Vorbe dulci! O scenă de iubire de pe timpurile romanilor.

Piramidele lui Cheops. Scena înfățișează suirea unor turiști, pe piramida cea mare a lui Cheops.

Morga orașului București. Această clădire frumoasă cu jalnică menire de a adăposti cadavrele nenorociților care mor prin accidente sau care sunt cu totul necunoscuți în oraș, este făcută din inițiativa răposatului primar D. Pache Protopopescu și e condusă de D-rul legist Minovici.

Toalete de oraș sau de visite

Foile acestei toalete sunt confecționate din catifea verde de culoarea smaraldului, iar tunica de d'asupra este de postav gris argintiu, ridicată la o parte à la Marguerite cu o fundă de panglică verde de atlas care se ține de cordon. Acesta e făcut tot din panglică închisă cu o fundă verde la partea dreaptă a beteliei.

Corsagiul se confecționează din două stoffe: partea dreaptă din catifea verde, drapată puțin la umăr și în talie, iar peste bust bine întinsă; partea stângă se face din postav gris argintiu și este terminat pe lângă catifea cu o dantelă neagră, care cade peste postav în formă ondulată. Spatele corsagiului e la fel cu peptul, iar gulerul se face din panglică.

Manceile, strânse pe ante-brat, din dantele negre încrețite, sus cu bufant mare de postav gris și legate cu o fundă verde la finele manșetei de dantelă.

GHICITORI

1.

METAGRAMĂ

Un **c** te apără de vânt, *sunt*
 Un **t** îți face 'mbrăcământ, *carb*
 Un **p** un fel de haină sunt; *port*
 Iar **m** te-astupă cu pământ. *avort*

2.

PALINDROM

Direct citit am fost și sunt
 Eram, și voiă mai fi, imi pare,
 Citit întors sunt vorbă mare
 Și-am fost și voiă mai fi cum sunt.

3.

QUADRAT

p	r	s	p
a	m	m	e
e	e	u	ă
r	e	s	a

Literele din acest patrat formează 4 cuvinte, care puse în cuvenitul rând pot să fie citite și orizontal și vertical. Cuvintele sunt: 1, 2, 3 verbe, 4 e substantiv în plural. Literele groase rămân la locul lor.

Cine dintre *abonații noștri* va trimite până la 28 Martie, deslegarea exactă a acestor 3 ghicitori, ia parte prin tragerea la sorți în câștigul a unei sau două cărți literare - ori-care le va dori în preț de 4 lei.

Deslegarea Ghicitorilor din No. trecut

1. Potop. 2. Rac-car-arc. 3. Nimeni n'a murit urit așa de ai săi ca vîndătorul Efialte.

Deslegătorii sunt arătați pe cupertă. Premiul l'a câștigat d-l Sabin H. Slobozia.